

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – ३

-: लेखक :-

सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

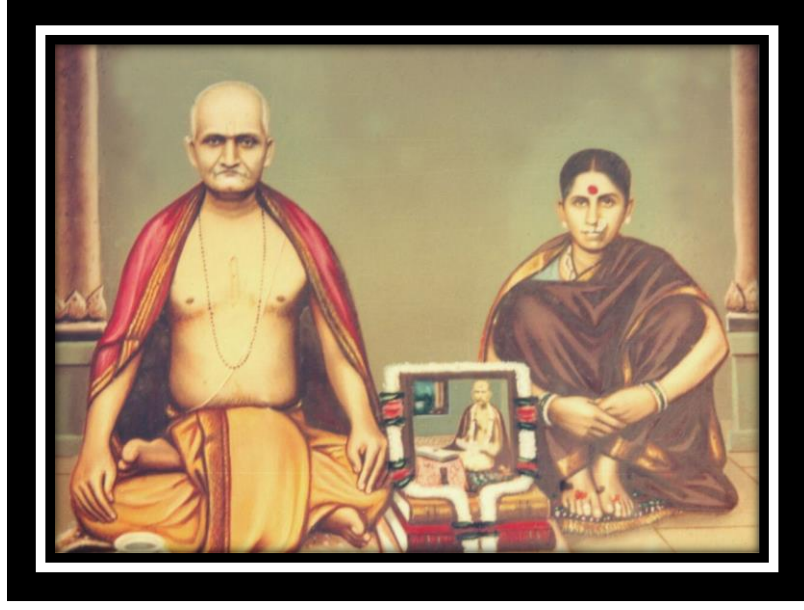
-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

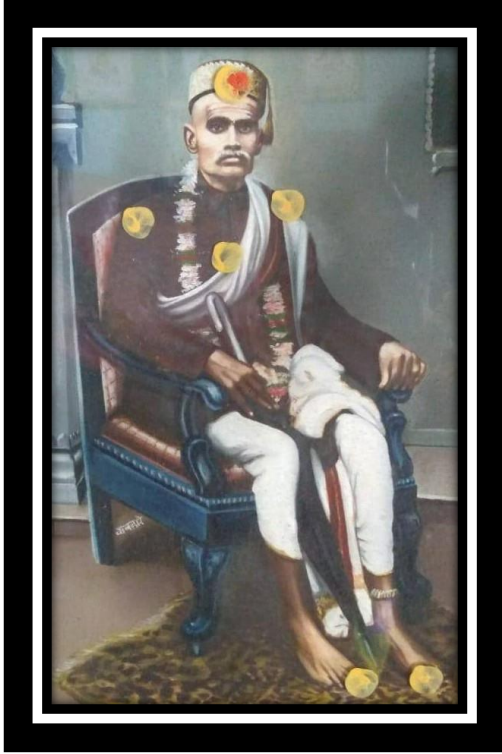
एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

प.पू. परब्रह्म सद्गुरु श्री नारायणराव रामभाऊ उर्फ बाबासाहेब महाराज गढीकर

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

विदर्भातील अमरावती जवळ एलिचपुर-परतवाडा हे गांव संतांचे कार्यक्षेत्र म्हटले तरी चालेल. येथे पू. शंकर महाराजांनी वास्तव्य केले आहे आणि त्यांनी अनेक लीला भक्तांसाठी दाखविल्या. एलिचपुरला सुशील व सुसंस्कृत गढीकर घराणे होते. श्री रामभाऊ उर्फ भाऊसाहेब आणि गोपाळराव उर्फ नानूपंत गढीकर दोन बंधू राहत. त्यांचा वाडा व शेती होती. नानूपंत हे ग्रंथ ज्ञानी आणि कायदेतज्ञ व व्यवहारी होते. ते घरचा कारभार बघत. ते मालगुजार श्री नानासाहेब देशपांडे यांचे मुखत्यार होते. नानूपंत यांचे रामभाऊवर प्रेम होते. त्यांच्या संसाराकडे सुद्धा नानूपंत लक्ष देत. या कुटुंबात ३-४ विद्यार्थी शिकायला राहत. रामभाऊ धार्मिक वृत्तिचे होते. त्यांचे कुलदैवत नृसिंह असल्यामुळे नवरात्र उत्सव सांगोपांग होत असे. दर शनिवारी रात्री नृसिंह पूजा करून पुरण-पोळीचा नैवेद्य करून सवाष्ण ब्राह्मण भोजनासाठी बोलवीत असत. यावेळी २-४ पाहुणे घरी असायचे. खर्च वाढता होता. सत्कार्यासाठी कधी ऋण सुद्धा काढावे लागे. कुलदैवतेच्या कृपेने ऋण फेडले जाईल अशी त्यांना खात्री होती. रामभाऊ हे धार्मिक, भगवत्प्रेमी व अध्यात्म मार्गी गृहस्थ होते. ते उत्तम ज्योतिषी होते आणि अचूक कुंडली आणि भविष्य सांगत. त्यांनी रेवश्याच्या पू. ब्रह्मचारी महाराजांचा उपदेश घेतला होता. त्यामुळे पू. आप्पाजी महाराज घाटे हे रामभाऊंचे गुरुबंधू होते. त्यांना एलिचपुरला पू. शंकर महाराजांचा सहवास झाला. पू. शंकर महाराज यांनी एलिचपुर-परतवाड्याचा मुक्काम अमरावतीला हलविला तेव्हा रामभाऊ पण काही काळ अमरावतीला पू. शंकर महाराजांच्या सेवेसाठी राहिले. पू. रामभाऊ यांच्या पत्नी पू. सरस्वतीबाई यांच्या पोटी पू. नारायण उर्फ बाबासाहेब महाराज गढीकर यांनी ६ आक्टोबर १८६६ रोजी म्हणजे भाद्रपद कृष्ण १३ शके १७८८ ला जन्म घेतला.

पू. बाबासाहेबांना बालपणी चेंडू, पत्ते, पतंग, गोट्या, चक्री, भोवरा, मृदुंग-पाट्या, लपा-छिपी, लाठी-काठी, चौसर विट्या वगैरे सारख्या खेळात आवड नव्हती. ते धीर गंभीर, विरक्त, विवेकी, अंतर्मुख लहानपणापासूनच होते. त्यांची आई पण धार्मिक, भोळी, सालस, मवाळ स्वभावाची होती. लहानपणा पासून पू. बाबासाहेब यांची वृत्ती धार्मिक, अंतर्मुखी होती. त्यांना संत समागमाची, निरनिराळ्या ग्रंथ वाचनाची, भजन कीर्तनाची आवड होती. कृष्ण भक्तिची त्यांना विशेष आवड होती. त्यांच्या आजी राधाबाई उर्फ जीजी गढीकरांचे पू. बाबासाहेबांवर खूप प्रेम होते. त्याही शांत व धार्मिक होत्या. पू. बाबासाहेबांच्या यौवनकाळी राधाबाई निवर्तल्या.

पू. भाऊसाहेबांनी पू. बाबासाहेबांना इंग्रजी दुसरी पर्यंत चे शिक्षण एलिचपुरला ई.स.१८७९ पर्यंत दिले आणि हायस्कूलचे शिक्षण घेण्यासाठी अमरावतीला ठेवले. मॅट्रिकुलेशनचे शिक्षण झाल्यावर पू. बाबासाहेब कॉलेज शिक्षणासाठी मुंबईला गेले व सन् १८८६ ला परीक्षा उत्तीर्ण झाले. त्या पुढे दीड वर्षांचा वकीलीचा (pleadershp) अभ्यास पूर्ण करून वकीलीची सनद घेतली.

एलिचपुरला शिक्षण घेताना स्वतः सकाळी उठून मुखमार्जन, स्नान संध्या, अभ्यास, शाळेत जाणे येणे आणि जेवण अशी पू. बाबासाहेबांची दिनचर्या होती. ते गुरुजन आणि मोठ्यांची आज्ञापालन करायचे. पण मित्र मंडळीत ते फारसे रमत नसत. लबाडी, असत्य, इतरांबद्दल मत्सर व टवाळी, कुत्सितपणा या त्यांच्या

नावडीच्या गोष्टी होत्या. अमरावतीला गेल्यावर त्यांना भाषण व वक्तृत्व या विषयी आवड वाटू लागली. ते स्पर्धेत भाग घेऊन प्रथम क्रमांक पटकावित. गुरु, मित्र व इतरांकडून त्यांची प्रशंसा होत असे. तरी ते त्याबद्दल हर्ष-विषाद मानीत नसत. वडिलांशी पण अदबीने वागून कधी बालिश वर्तन केले नाही. वकीलीची सनद मिळाल्यावर पू. बाबासाहेबांनी वयाच्या २२व्या वर्षी एलिचपुरला वकीली सुरु केली. त्यांचे काका नानूपंतांचा व्यवसायामध्ये फायदा झाला. पक्षकार मिळू लागले व नानूपंतांकडून वकीलीचे ज्ञान पण मिळू लागले.

एकदा पू. बाबासाहेबांनी त्यांचे वडील भाऊसाहेब उर्फ रामभाऊ यांचेशी घरातील वाढत्या खर्चाबद्दल बोलण्याचा प्रयत्न केला. पू. बाबासाहेबांनी अशी सूचना केली की दर शनिवारी सवाष्ण ब्राह्मणांबरोबर काही लोकांना जेवायला बोलावणे टाळावे व खर्च कमी करावा. भाऊसाहेबांनी यावर काहीच न बोलता शांतपणे पू. बाबासाहेबांचे म्हणणे ऐकून घेतले. पुढील शनिवारी जेवायला बसताना ४-५ पाहुणे अचानक आले व बाबासाहेबांनी त्यांचे जेवायला पान मांडले. जेवण झाल्यावर भाऊसाहेबांनी पू. बाबासाहेबांना एकांतात सांगितले की त्यांनी पाहुण्यांना बोलाविले नाही. भाऊसाहेबांनी बाबासाहेबांना विचारले की पाहुणे आले तर बाबासाहेबांनी पाहुण्यांना कां घालविले नाही? उलट पान मांडून जेवू घातले. असा प्रतिप्रश्न केला. या प्रसंगामुळे पू. बाबासाहेब खजिल झाले आणि त्यानंतर या विषयावर वडिलांशी कधीही बोलणार नाही असे पू. बाबासाहेबांनी वडिलांना सांगितले. पू. बाबासाहेबांना पटले की ही सर्व ईश्वरी इच्छा असते. माणसाच्या इच्छेप्रमाणे सर्व गोष्टी घडत नसतात. ज्यांच्या भाग्यात जेवण होते ते जेवून गेले.

काही दिवसांनी जीजीबाई निवर्तल्या. त्यापाठोपाठ वडील पू. भाऊसाहेब व काका श्री नानूपंत वैकुंठास गेले. घर सांभाळण्याची जबाबदारी पू. बाबासाहेबांवर आली.

पू. बाबासाहेबांचे सीताबाई नावाच्या कन्येशी लग्न झाल्यावर काही दिवसांतच त्या निवर्तल्या. दुसरे लग्न गिरोलीचे नारायणराव शिरपुरकर देशपांडे यांची कन्या लक्ष्मीबाईशी झाले. त्यांना कन्यारत्न झाले. कन्येचे नांव 'गोपिका' ठेवले. पुढे गोपिकेचे लग्न कीर्तन केसरी ह.भ.प. भाऊसाहेब उर्फ बाळकृष्ण काशीनाथ शेवाळकर यांचेशी झाले.

पू. बाबासाहेब पूर्व पुण्याई घेऊनच जन्मले. मुळांत त्यांची धार्मिक वृत्ती असल्यामुळे ते कचेरीला जाण्या अगोदर पूजा, स्नान-संध्या, स्तोत्र पठण व कचेरीतून आल्यावर रात्री ग्रंथ वाचन करीत असत. काही वेळा ज्ञानेश्वरी, दासबोध, रामायण, योग वगैरे ग्रंथांचे वाचन झाल्यावर ते एकांतात चिंतन मनन करीत असत. व्यवसायांत सत्याच्या बाजूचा पक्षकार मिळाला तरच त्यासाठी त्याची बाजू घेत व 'केस' लढवीत. असत्य, खोटेपणा, लबाडी त्यांना आवडत नसल्यामुळे पक्षकार पू. बाबासाहेबांवर विश्वास ठेवून येत. त्यांना कोणास दुखावलेले आवडत नसे. असे ते सन्मार्गी होते. दयार्द्र बुद्धिने लोकांना मदत करीत. एकदा त्यांचा हिशोब ठेवणाऱ्या कारकूनाने हिशोब मागून सुद्धा तो पू. बाबासाहेबांना दिला नाही. कारकूनाने घराच्या अडचणी व

अनेक कारण देऊन हिशोब देण्याचे टाळले. पू. बाबासाहेबांनी त्यांचे आते बंधू दाजीसाहेब हिरुरकरांचा सल्ला घेतला. दाजीसाहेबांनी सल्ला दिला की मुनीम कारकूनाने घोटाळा केला आहे. हिशोब केल्यावर तुम्हास कळेल. पू. बाबासाहेबांनी मुनीमला ताकीद देऊन एक महिन्यात हिशोब पूर्ण करावयास लावला. त्यात घोटाळा झाला हे कळल्यावर पू. बाबासाहेबांनी मुनीमला माफ केले. पण अति सौजन्य दाखवून उदार मनाने मुनीम कारकूनला सांगितले की दिवसे दिवस काम वाढत आहे आणि कमी पगारावर त्या कारकूनाने काम करणे व उपजीविका चालविणे योग्य नाही म्हणून दुसरी नोकरी बघावी. अशावेळी पू. बाबासाहेबांनी शांत वृत्तिने त्यांच्या मुनीम कारकूनाला दूर केले.

पू. बाबासाहेबांनी पक्षकाराकडे वसूली येणे साठी तगादा लावला नाही. लोकांच्या अडचणी ते समजून घेत. कचेरीच्या कामाच्या सोयीकरीता पू. बाबासाहेब एलिचपुरहून परतवाड्याला रहायला आले. आता घरच्या खर्चाचा भार पू. बाबासाहेबांना करावा लागला. परतवाड्याला देसाई नावाचे पारशी गृहस्थ, आबकारी इंस्पेक्टर, यांचेशी पू. बाबासाहेबांचा घनिष्ठ संबंध आला. देसाईचा पण ग्रंथ वाचन, मनन चिंतनाचा आणि अध्यात्म ज्ञानाचा अभ्यास होता. देसाई सात्विक वृत्तिचे होते. यामुळे पू. बाबासाहेबांची देसाई बरोबर रोज अध्यात्मावर रात्री चर्चा होई. ते पू. बाबासाहेबांना ग्रंथ वाचायला देत असत. ते पू. बाबासाहेबांना ग्रंथ वाचायला देत असत. या सत्संगतीचा परिणाम असा झाला की पू. बाबासाहेबांची वैराग्य वृत्ति वाढू लागली. काही दिवस अनेक लोक या सत्संगाला येत व सभा भरत असे. एलिचपुरात पू. रामशास्त्री शेवाळकर हे विद्वान संस्कृत ग्रंथ पंडित, अध्यात्म मार्गातील मार्गदर्शक संत होते. उपासना कशी करावी, गुरुकृपा कशी होईल, ब्रह्म माया, संत समागमाचे रहस्य, वैराग्य आणि भक्ति, प्रपंच आणि परमार्थ अशा गोष्टींबद्दल चर्चा व मार्गदर्शन घेण्यासाठी पू. बाबासाहेब पुन्हा एलिचपुरला येऊन पू. रामशास्त्रींकडे जाऊ लागले.

सूरदास म्हणाले पू. बाबासाहेब महाराज जिज्ञासू भक्त व तत्व चिंतक होते.

मूकं करोति वाचालं पंगुं लंघयते गिरिम् । यत कृपातमहं वंदे परमानंद माधवम् ॥

अशी कृपा गुरु कडून कशी होते ?

आदि अंतु हरि सर्वा घटी पूर्ण । जाणोनि संत जन प्रेम भरित ।

मुक्ताई अवीट मुक्त पंथरत । जीवी शिवी अनंत तत्त्वविद् ॥

ही संतांची वचने कशी अनुभवावी? असे प्रश्न पू. बाबासाहेबांना येत असत.

पू. रामशास्त्री अनेक ग्रंथातील उतारे देऊन व वेद श्रुति स्मृति आणि संत रचनेतील ज्ञानामृत जिज्ञासू पू. बाबासाहेबांना समजावून सांगायचे. भक्तिचे रहस्य संतांनी सांगितले ते समजावितांना पू. रामशास्त्रींनी ज्ञान दिले की -

"सर्वकाळ ध्यान हरिरूप ज्याचे । तया सर्वरूप साचे जवळी ।

हरि हेचि मन संपन्न अखण्ड । नित्यता ब्रह्मांड त्याचे देही ॥"

नाम जप, ध्यान धारणा, सद्गुरुने सांगितलेल्या मार्गदर्शनाने केले की शेवटी "अहं ब्रह्मास्मि" ही स्थिती साधता येते. हे पू. रामशास्त्रींनी पू. बाबासाहेबांना पटवून दिले.

पू. बाबासाहेबांची आध्यात्मिक ज्ञानाची भूक त्यांच्याच प्रयत्नाने हळू हळू भागविली. "श्रद्धावान लभते ज्ञानम्"

आता पू. बाबासाहेबांना अर्थार्जनामध्ये रस कमी होऊ लागला. 'सद्गुरु केवी भेटेल' ही उत्सुकता आणि शोध मनांत सुरु झाला. त्यांना पू. रामशास्त्री शेवाळकरांकडून दीक्षा मिळेल असे वाटले. परंतु आध्यात्मिक गुरु ठरलेला असतो हे त्यांना माहित होते. पण तो कोण, ह्यासाठी पू. बाबासाहेब नागपुरचे संत ताजुद्दीन बाबा वाकीकर यांचे कडे गेले. गर्दीत दर्शन घेतांना या अवलिया संताने पू. बाबासाहेबांकडे हार फेकला आणि म्हणाले " गजानन महाराज के यहां जाओ." हा संकेत मिळताच पू. बाबासाहेब शेगांवला येऊन पू. गजानन महाराजांच्या दर्शनाला गेले. पू. गजानन महाराजांनी पू. बाबासाहेब पोहोचताच आशीर्वाद दिला आणि म्हणाले "तुझी वाट तुझे गुरु पू. आप्पाजी घाटे बघताहेत. तू त्यांचे कडे जा भटकू नको."

चित्तरंजनने सूरदासला विचारले की पू. बाबासाहेबांची मुमुक्षू अवस्था बघून पू. रामशास्त्री शेवाळकरांनी गुरुमंत्र दिला नाही. पू. बाबासाहेबांना मंत्र घ्यायला उशीरच झाला. असे कां ?

सूरदास म्हणाले की त्यांना मिळालेल्या माहितीवरून असे कळले की पू. बापुराव महाराजांनी चर्चेत सांगितल्या प्रमाणे पू. बाबासाहेब ताजुद्दीन बाबाकडे गेले होते. नंतर पू. गजानन महाराजांनी आदेश दिल्यावर पू. बाबासाहेब पू. आप्पाजी महाराजांकडे गेले. भेटी झाल्या पण मंत्रोपदेश घेतला नाही. पू. आप्पाजी महाराज पू. बाबासाहेबांना अनेक वेळा आर्वीला लवकर येण्यासाठी निरोप देत.

पू. बाबासाहेबांच्या जीवन काळांत श्री शेषराव पाटील यांना त्यांचा सहवास लाभला आणि त्यांनी पू. बाबासाहेबांची पद्यरुपात पोथी लिहिली. पू. बाबासाहेबांचे जावई श्री बाळकृष्ण उर्फ भाऊसाहेब काशीनाथ शास्त्री शेवाळकर यांनी ही पोथी पू. बापुराव महाराज खातखेडकर यांच्या कृपेने आणि मदतीने १४ जानेवारी १९६२ पौष शुद्ध ९ रविवार शके १८८३ मधे एलिचपुरला प्रकाशित केली. या पोथी प्रमाणे आता पू. बाबासाहेबांच्या गुरुउपदेशाबद्दल माहिती देतो.

पू. बाबासाहेबांनी स्वतः आणि पू. रामशास्त्री शेवाळकरांकडे अनेक ग्रंथ पठण आणि चिंतन केले. यामुळे वैराग्य वाढीस लागले. पू. बाबासाहेबांचे वडीलांचे गुरुबंधू आर्वीचे पू. आप्पाजी महाराज हे प्रकांड ज्ञानी पंडित, भागवताचार्य, आणि कृष्ण भक्त योगी पुरुष म्हणून प्रसिद्धी पावलेले उच्चकोटिचे संत होते. त्यामुळे गढीकर घराणे यांचा पू. आप्पाजी महाराज घाटेशी संबंध होता. मोक्ष गुरु करायच्या वेळी पू. बाबासाहेबांना प्रश्न पडला की पू. रामशास्त्रींना गुरु करावा की पू. आप्पाजींना गुरु करावा. दोघेही सारखेच अधिकारी व्यक्ति होते. पू. रामशास्त्री यांना पू. बाबासाहेबांच्या मनीचा भाव कळला म्हणून ते तटस्थ राहिले. पू. बाबासाहेबांना शिष्यत्व देण्याबद्दल बोलले नाही. पू. आप्पाजी महाराज जाणून होते की पू. बाबासाहेब हा द्विधा मनःस्थितीत त्यावेळी असला तरी त्याचा शिष्य म्हणून स्वीकार करायचा आहे.

पू. बाबासाहेब पू. आप्पाजींच्याकडे उपदेश मिळावा म्हणून आर्वीला गेले. तेव्हा पू. आप्पाजी म्हणाले "बाबा प्रपंचाची आशा सोडून काही दिवस इथे रहा. तू इथे येण्यासाठी इतका उशीर कां लावला? तुझे अजून सद्गुरु ठिकाणी शरण येण्यासाठी द्विधा मन आहे." त्यावेळी पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजींचा चमत्कार बघितला तो शेषराव पाटील यांना पू. बाबासाहेबांनी चर्चेत सांगितला. "पू. आप्पाजी ध्यानस्थ बसले होते. त्यांना भाव समाधि लागली. ते स्वतः श्रीकृष्णाशी संवाद करीत होते. मी संवाद ऐकत होतो. पू. आप्पाजी श्रीकृष्णाला विनवणी करीत होते की मथुरेला सगुण-निर्गुण रूपांत व रासक्रीडेत दर्शन दिले. दिलेल्या वचनाप्रमाणे वैकुंठनाथ तू आता दिसत आहेस. कृपा करून स्मरण करताच मला दर्शन यापुढे देत जा. मला अनाथ करू नको. त्यांची ध्यानावस्थेत श्रीकृष्णाची पूजा आणि संवाद संपल्यावर पू. आप्पाजींची समाधि संपली. पू. आप्पाजींची योग्यता फार मोठी होती. दोन दिवस राहिल्यावर पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजींना मंत्रोपदेश मागितला. त्यावेळी पू. आप्पाजी महाराज म्हणाले की त्या समयी उपदेश देणे योग्य नाही. सांसारिक जबाबदारी पूर्ण करून सुस्थिर मन करून लवकर पुन्हा ये. पू. बाबासाहेब म्हणाले की पू. आप्पाजी महाराज हे उद्धवाचे अवतार आहेत. या घटनेनंतर पू. बाबासाहेब एलिचपुरला परतले.

काही दिवस गेल्यावर पू. आप्पाजींना पू. बाबासाहेब यावे व त्यांना मंत्र द्यावा अशी तळमळ लागली. पू. बाबासाहेबांना एलिचपुरला स्वप्न दृष्टांत झाला. त्यांनी ध्वनी ऐकला की त्यांचे सद्गुरु पू. आप्पाजी आहेत आणि उशीर न लावता पू. आप्पाजींकडे जावे. स्वप्नातून उठल्यावर पू. बाबासाहेबांना मंत्रोपदेश घेण्याची उत्सुकता वाढली. ह्यावेळी पू. आप्पाजी वृंदावनाला असतील की आर्वीला हा मनांत प्रश्न आला. पुन्हा एक वेगळा विचार मनांत आला की परमहंस अवलिया संत गजानन महाराजांच्या कडे शेगांवला जावे. ते शेगांवला आले व दर्शन घेतले. एक रात्र मुक्काम केला. रात्री स्वप्नांत येऊन पू. गजानन महाराज म्हणाले की पू. बाबासाहेबांचे मनोरथ त्यांचे कडे पूर्ण होणार नाही. आता इकडे तिकडे न भटकता पू. आप्पाजी महाराजांकडे आर्वीला त्वरित जावे. दुसऱ्या दिवशी पू. बाबासाहेबांनी पू. गजानन महाराजांचे दर्शन घेतले. पू. गजानन महाराजांनी पू. बाबासाहेबांना परत जातांना खूणेने आशीर्वाद दिला व जाण्याची खूण केली. पू. बाबासाहेब आर्वीला येऊन पू. आप्पाजींच्या चरणावर हुंदके देऊन रडले. त्यांना अष्टसात्विकभाव आला. पूर्ण शरणागती पत्करून उद्धार करण्यासाठी पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजींना विनंती केली. पू. आप्पाजींनी त्यांना उठविले आणि काही काळ त्यांचे जवळ राहण्याची सूचना केली. दोन दिवस राहिल्यावर तिसरे दिवशी पू. बाबासाहेबांना मनांत आले की यापुढे श्रीगुरुंजवळ पूर्ण सान्निध्यात राहण्यासाठी गृहकार्य संपवून परत आर्वीला यावे. त्यांनी पू. आप्पाजींना पुन्हा ही परवानगी मागितली. यापुढे ते पू. आप्पाजींचे म्हणणे टाळणार नाहीत आणि आदेशाचे उल्लंघन करणार नाहीत. असे पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजींना सांगितले. पू. बाबासाहेबांचे असे बोलणे ऐकून पू. आप्पाजी म्हणाले "बाबा तू येथे कशासाठी आला? येण्याचा मूळ हेतू विसरला का? नारायणा तुझे चंचल मन स्थिर कर. प्रपंच व परमार्थ एकदम मिळणार नाही. यापैकी एकाची निवड कर व एक सोड." हे ऐकल्यावर परमार्थाचे रहस्य पू. बाबासाहेबांना कळले. त्यांनी पू. आप्पाजींचे पाय धरून क्षमा मागितली व म्हणाले की ते आता जाणार नाही. प्रापंचिक काम झाले नाही तरी चालेल. पू.

आप्पाजींनी पू. बाबासाहेबांना लगेच स्नान करून येण्यास सांगितले आणि लगेच पू. बाबासाहेबांना अनुग्रह दिला, उपासना विधि सांगितला, गोपाळकृष्णाची सगुण निर्गुण उपासना सांगितली. गोपाळकृष्ण भजतांना सर्वाभूति ब्रह्मचैतन्य बघण्यास सांगितले. पू. आप्पाजी महाराज म्हणाले "बाबा जेव्हा मी तुला बोलावीन तेव्हा उशीर न लावता त्वरित ये. तुला अजून काही द्यायचे आहे. तेव्हा तू आता एलिचपुरला जा." गुरु अनुग्रह झाल्यावर पू. बाबासाहेब एलिचपुरला आले. तेव्हापासून पू. बाबासाहेब सतत गोपाळ-गोविंद मुखाने म्हणायचे. त्यांना तसा ध्यासच लागला. आता त्यांना सद्गुरु स्मरण व कृष्ण भक्ति शिवाय कशांत रस नव्हता. हळू हळू त्यांनी कोर्ट कचेरीचे व वकीलीचे काम बंद केले.

बुधराम म्हणाला "सूरदासजी, पू. बाबासाहेबांना गुरु मिळण्याची तळमळ होती आणि सद्गुरु आप्पाजी महाराजांना त्यांच्या या परम शिष्याला अनुग्रह द्यायचा होता. पण सद्गुरुने लगेच गुरु उपदेश दिला नाही."

सूरदास म्हणाले "पू. बाबासाहेब महाराजांनी पढित ज्ञान मिळविले होते. बुद्धिचे कार्य जरी गुरुमंत्र घेण्यासाठी तयार झाले होते तरी मनाची गुरुमंत्र घेण्यासंबंधी स्थिरता झाली नव्हती. ते कधी एका संताकडे जायचे तर कधी दुसऱ्या संताकडे धावायचे. म्हणून शेवटी स्पष्ट शब्दांत पू. आप्पाजींनी पू. बाबासाहेबांना सांगितले की मन स्थिर कर."

मनसारामला काही विचारायचे होते त्याच वेळी विवेक म्हणाला "सद्गुरु सारखा असता पाठीराखा, इतरांचा लेखा कोण करी" असे पू. बाबासाहेबांचे झाले ना?"

सूरदास म्हणाले "अनुग्रह झाल्यानंतर पू. बाबासाहेबांची सद्गुरु निष्ठा इतकी वाढली की त्यांचे जीवन बदलून वैराग्यपूर्ण झाले, कृष्ण भक्ति वाढली, देह व चित्त हे परमेश्वराधीन व सद्गुरुंच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे गुरुला समर्पित केले. त्यांची वृत्ति बदलली. हरिवीण भावो न धरावा पोटी । सर्व भावे सृष्टि एक तत्वे ॥ असा भाव पू. बाबासाहेबांचा झाला.

पू. आप्पाजींनी पू. बाबासाहेबांचा अधिकार बघूनच म्हटले की बोलावीन तेव्हा उशीर न लावता ये. अजून काही द्यायचे आहे. म्हणजे आध्यात्मिक मोलाचा ठेवा द्यायचा आहे, हे पण सूचित केले. गुरुमंत्राच्यावेळी एखाद्या शिष्यावर एवढी मोठी कृपा केली. याचाच अर्थ सद्गुरुला योग्य अधिकारी शिष्याची ओळख होती. पू. बाबासाहेबांचे अंतरंग पालटून ब्रह्मस्वरूपाच्या ठायी स्थिर झाले. " ऐसी कळवळ्याची ज्ञाती । करी लाभावीण प्रीती ॥" हे सद्गुरु माऊलीच करू शकते.

सूरदास म्हणाले की पू. बाबासाहेबांची स्थिती "अवघेचि त्रैलोक्य आनंदाचे आता । चरणी जगन्नाथा चित्त ठेले ॥" अशी झाली. पू. बाबासाहेबांचे निजध्यासन, आध्यात्मिक श्रवण, वाचन, चिंतन व भजन वाढले. साधनाही वाढली. ब्रह्मात्मैक्य साक्षात्कारासाठी अंतरंग निर्मळ होऊन निजसुखाच्या आनंदाच्या लहरी येऊ लागल्या. जन्म-मरणाचे येणे-जाणे व भवपाशातून मुक्त होण्याचा मार्ग सुकर झाला. "ब्रह्म सत्यं जगन्मिथ्या" हे अनुभवाने पटू लागले. पंचेन्द्रिय, षड्रिपु आणि मन, बुद्धि, चित्त, अहंकार यावर विवेकाने

ताबा मिळविण्यात त्यांना यश आले. त्रिदोष म्हणजे सत्व, रज व तम याचे बंधन सुटल्यावर मुक्ति आणि ब्रह्मपद हे मिळायचेच होते. पू. बाबासाहेबांचे उत्तम सदगुरु मिळण्याचे उद्दिष्ट सफल झाले होते. त्यांच्याच आज्ञेप्रमाणे पू. बाबासाहेबांनी एलिचपुरला स्वतःचा संसार चालू ठेवला व भक्ति वाढविली. नाही म्हटले तरी सांसारिक गोष्टी व जवाबदारी पार पाडतांना अनेक बंधने येत होती. पूर्ण संन्यास नसला की प्रापंचिक, आई, मुलीची जवाबदारी व देणे घेणे व्यवहार चुकत नाही. थोड्याच दिवसांत आर्वीवरून सदगुरु पू. आप्पाजींनी एका शिष्याकडून पू. बाबासाहेबांना पत्र पाठविले की ते आजारी आहेत. त्वरित आर्वीला यावे. पू. बाबासाहेबांना वाटले की पू. आप्पाजी खूप आजारी नसतील. आजारपणात आपली आठवण काढली आहे. सांसारिक चार कामे त्या आठवड्यात पूर्ण करून पू. आप्पाजींच्या भेटीला जाऊ. एका मागून दुसरे पत्र आले. मात्र तिसरे पत्र जास्त निर्वाणीचे व आदेश देऊनच लिहिले होते. गुरुबंधूनी पू. आप्पाजींचा निरोप लिहीला की दोन पत्र पाठवून येण्याला उशीर कां झाला? सदगुरु फारच रागावले आहेत. सदगुरुंनी तुमच्या भेटीसाठी येत्या एकादशीच्या आंत पोहोचण्याची मुदत दिली आहे. हे पत्र आल्यावर मात्र पू. बाबासाहेबांना दुःख झाले की तीन निरोप येई पर्यंत ते आर्वीला गेले नाहीत. सदगुरु खरच जास्त आजारी आहेत. पू. बाबासाहेब तातडीने एकादशीच्या दिवशी पोहोचले. तेव्हा शिष्यांच्या व नातेवाईकांच्या घोळक्यांत पू. आप्पाजींची प्रकृति अस्वस्थ दिसली. पू. बाबासाहेब खिन्न झाले. तातडीने आज्ञा पाळली नाही याचे दुःख झाले. परंतु पू. बाबासाहेबांना बघताच पू. आप्पाजींची मुद्रा प्रसन्न झाली. एकादशीला कीर्तन, भजन आटोपले. पू. आप्पाजींनी आधीच सर्वांना सांगितले होते की द्वादशीला इहलोक सोडणार आहेत. भजन, कीर्तन, नाम जप चालू ठेवायला सांगितलेलेच होते. पू. आप्पाजींनी पू. बाबासाहेबांना आज्ञा केली की त्यांनी आता वेळ लावू नये व स्नान करून पू. आप्पाजींजवळ लवकर यावे. पू. आप्पाजींनी त्यांचा हेतू कुणालाही कळू दिला नाही. पू. बाबासाहेब स्नान करून त्यांच्या सदगुरु शेजारी येऊन बसले. पू. आप्पाजींनी सर्व नातलग व शिष्यांना त्यांच्या खोलीबाहेर जाण्याची आज्ञा केली. त्यांचे पुत्र पू. अंबादासला पण बाहेर पाठविले. यावेळी पू. आप्पाजींची जवळून सेवा करणारी अग्रगण्य श्रद्धावान सेवेकरी एक महिला शिष्य शेजारी होती. ती चतुर होती व तिला परिस्थितीचे आकलन झाले होते की ज्या अर्थी पू. आप्पाजी सर्वांना बाहेर जाण्यास सांगताहेत त्या अर्थी ते कोणी जवळ नसता देह सोडतील. म्हणून ती शिष्या बाहेर जाण्यासाठी टाळाटाळ करू लागली. पू. आप्पाजी तिला म्हणाले की तू उशीर करू नको, बाहेर जा. शिष्या थोड्या धिटाईने म्हणाली की महाराज असे भय वाटते की आपण आम्ही नसतांना देह सोडाल. पू. आप्पाजी म्हणाले की तू निर्धास्त रहा. बाहेर जा. सर्व बाहेर गेल्यावर पू. बाबासाहेबांच्या डोक्यावर हात ठेवला. त्याबरोबर पू. बाबासाहेबाचे त्यावेळी सिद्धासनावर बसून ध्यान लागले. त्यांना उन्मनी अवस्था प्राप्त झाली. जे सदगुरुंकडून मिळवायचे असते ते सदगुरु हृदयीचे ब्रह्मस्वरूपाचे आत्मज्ञान पू. बाबासाहेबांना मिळाले. निजानुभव साक्षात् सदगुरु आप्पाजींनी पू. बाबासाहेबांना इहलोक सोडतांना दाखवून दिला. खरा आध्यात्मिक प्रसाद पू. बाबासाहेबांना सदगुरुकडून प्राप्त झाला.

"आपणा सारिखे करिती तात्काळ, नाही काळ वेळ तया लागी" ही गोष्ट पू. बाबासाहेबांनी अनुभवली. त्याचवेळी पू. आप्पाजींनी देहत्याग केला. लगेच पू. बाबासाहेबांची उन्मनी अवस्था आणि ध्यान जाऊन देहावस्थेत आले. पू. बाबासाहेब सावध झाल्यावर पू. आप्पाजी महाराज ब्रह्मीभूत झाल्याचे कळल्यावर गहिवरले. त्यांच्या मुखातून निघाले "आप्पाजी आम्हांस टाकून कसे गेलात?" हे शब्द कानावर पडताच बाहेर

लोकांची व नातलगांची तारांबळ उडाली. त्यांची शिष्या आक्रोश करून म्हणाली "गुरुराया आम्हास सोडून गेला, दगा दिला." पू. बाबासाहेबांनी तिचे व अनेक लोकांचे सांत्वन केले. पुढे मोठी अंत्ययात्रा निघाली. श्राद्ध आणि गोपालकाल्याचे कार्यक्रम करून १५ दिवस झाल्यावर पू. बाबासाहेब एलिचपुरला आले.

आर्वीला पू. बाबासाहेबांना पू. आप्पाजींनी निजसुखानुभव दिल्यापासून पू. बाबासाहेबांची उन्मनी अवस्था वाढीस लागली. आधी सांगितलेले ग्रंथप्रेम, दिनचर्या, चिंतन व कृष्ण भक्ति वाढू लागली. संसार करण्यात रुचि कमी झाली. ते ग्रंथ प्रवचन करू लागले. परतवाडा, एलिचपुरातील लोक त्यांच्या प्रवचनाला येऊ लागले. त्यांनी देवार्चन ध्यान करून रात्री १२ वाजे पर्यंत ज्ञानेश्वरी, भागवत, गणेशपुराण, देवी गीता, शांतिपर्व भारत, योगवासिष्ठ, गणेश गीत इतर ग्रंथावर लोकांसमोर नियमित प्रवचन सुरू केले. शिष्यांना म्हणायचे की गीता-ज्ञानेश्वरी सदैव वाचनात ठेवावी आणि बरोबर नाम जप व कृष्ण भक्ति वाढवावी.

सूरदास म्हणाले की पू. बाबासाहेबांच्या मुलीच्या लग्नाची गोष्ट गुजरातचे महान संत कृष्ण भक्त नरसी मेहतांच्या मुलीच्याच लग्ना सारखे झाले. असे म्हणता येईल. कृष्ण भक्त नरसी मेहता हे गरीबीमधे संसार करीत होते पण मुलीचे लग्न मात्र राजेशाही थाटात झाले. कृष्ण कृपेने जे अशक्य आहे ते त्यावेळी घडले. इथे पू. बाबासाहेबांची मुलगी गोपिकेच्या लग्नाबद्दल पू. बाबासाहेबांची आई सरस्वतीबाई यांना काळजी लागली. ती म्हणाली "बाबा तू गोपिकेसाठी वर कुठे बघितल्याशिवाय, प्रयत्न केल्याशिवाय किंवा चार ठिकाणी शब्द टाकल्याशिवाय गोपिकेचे लग्न कसे होईल?" यावर बाबासाहेब म्हणायचे गोपाळकृष्णाला तिची काळजी आहे. होईल लग्न. पुढे अनेकदा सरस्वतीबाईंनी पू. बाबासाहेबांकडे तगादा लावला आणि टोमणे दिल्यामुळे एकेवेळी पू. बाबासाहेब श्रीमद् भागवत वाचन संपल्याबरोबर उठले व म्हणाले आताच जाऊन विवाह जुळवून येतो. अकस्मात पू. बाबासाहेब निघताहेत हे बघून सरस्वतीबाई म्हणाल्या की लगेच नव्हे पण नंतर गेले तरी चालेल. कारण सरस्वतीबाईंना भीती वाटली की यदाकदाचित 'बाबा' कुठे निघून गेला तर? परंतु पू. बाबासाहेबांनी मात्र त्यांचा विचार पक्का केला होता. त्यांनी सरस्वतीबाई म्हणजे आईला वंदन करून व गोपाळकृष्णावर विश्वास ठेवून माळवेशीवर राहणारे पू. रामशास्त्री शेवाळकरांकडे गेले. गोपाळकृष्णाला गोपिकेची आणि त्यांचे सद्भक्त पू. बाबासाहेबांची काळजी होती. पू. रामशास्त्रींनी पू. बाबासाहेबांचे आदर करून येण्याचे कारण विचारले. पू. बाबासाहेबांनी सरळ विषय सांगितला आणि पू. रामशास्त्रींना म्हणाले की गोपिकेला त्यांच्या पदरी घातली आहे. हे ऐकून पू. रामशास्त्रींना आनंद झाला. त्यांचा मुलगा काशीनाथ शास्त्री व काशीनाथचा मुलगा बाळकृष्ण म्हणजे पू. रामशास्त्री यांच्या नातवाशी विवाह ठरला. पू. रामशास्त्रीचा आढेवेढे न घेता एकदम होकार झाला म्हणजे हे गोपालकृष्णानेच कार्य सफल केले. असे पू. बाबासाहेबांना वाटले. पू. बाबासाहेबांनी पू. रामशास्त्रींना त्यावेळी सांगितले की त्यांना असे वाटते की या ठरलेल्या लग्नाबरोबर राधा-कृष्ण विवाह व्हावा. पू. रामशास्त्री म्हणाले की त्यांच्याही मनांत हाच विचार आला व आपण दोन्ही विवाह करू. यावर पू. बाबासाहेब पू. रामशास्त्रींना म्हणाले की दोन्ही लग्नांत तुमची वर-पक्षाची बाजू आणि आमची वधू-पक्षाची बाजू राहिल. याला दोन्ही बाजूंनी मान्यता झाली. पू. बाबासाहेबांनी घरी येऊन सरस्वतीबाई व घरातील मंडळींना ही आनंदाची बातमी सांगितली. सर्वांनाच आश्चर्य वाटले. हा तर चमत्कार झाला असे साऱ्यांना वाटले. लग्नाची तिथी जवळची होती व

या कार्यासाठी धनसंचय नव्हता. सरस्वतीबाईंना काळजी होती. पू. बाबासाहेब निजानंदात होते व लग्नाची काळजी न करता म्हणत होते की गोपाळकृष्ण करील लग्नाची व्यवस्था.

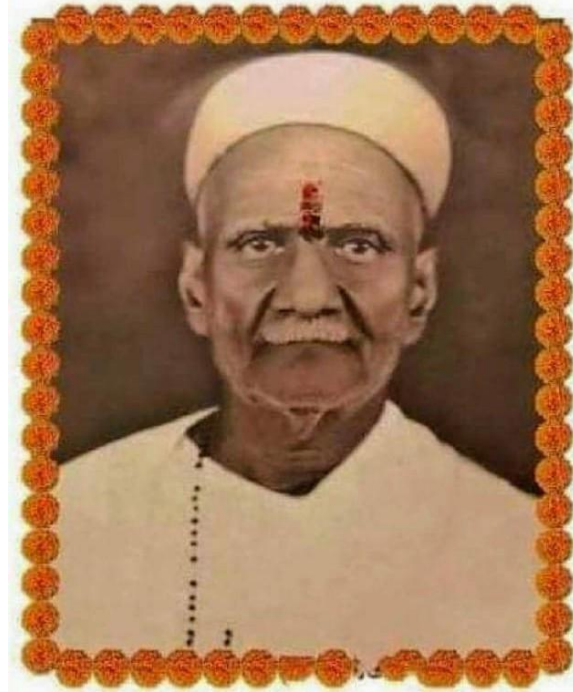
गोपिकेचे लग्न जमले ही वार्ता सर्व मित्र आप्तेष्ट आणि वकील मंडळी पर्यंत पोहोचली. पू. बाबासाहेबांचे साथीदार, हितचिंतक आणि अध्यात्मिक बैठकीतील मित्र पांगारकर वकीलांना वाटले की भगवद्भक्त पू. बाबासाहेबांना अशावेळी सहाय्य करणे आवश्यक आहे. पांगारकरांनी धनिक पक्षकारांना घरी बोलाविले. त्यांत राजाराम पाटील टौलारकर होते. पांगारकरांनी सर्वांना विनंती केली की ह्या लग्नाची संपूर्ण जवाबदारी घेऊन हे सत्कार्य करावे. कारण गढीकरांकडे या कार्यासाठी द्रव्य नाही. या शुभ कार्यासाठी सहाय्य केल्यावर पांगारकरांनी या पक्षकारांना आश्वासन दिले की ते कोर्ट कचेरीची कामे त्यांच्यासाठी फुकट करतील. सर्व पक्षकारांनी अर्थ सहाय्य दिले व पांगारकरांनी पू. बाबासाहेबांना येऊन सांगितले की लग्नाची चिंता करू नये. द्रव्याची सोय झाली आहे तेव्हा पू. बाबांनी स्वतःचे भागवत पुराण व दैनंदिन सोडू नये. पू. बाबासाहेब म्हणाले की माझा गोपाळकृष्णावर भरवसा आहे व एकदा भागवत पुराण धरले आहे ते कसे सोडीन? पांगारकरांना हुरूप आला व लग्न कार्यात त्यांनी पुढाकार घेऊन सर्वतोपरी मदत केली. गोपाळकृष्णाच्या लग्नांत पू. बाबासाहेबांनी राधेकडून चुलत भावाला देवक धरायला सांगितले. सर्व वऱ्हाडी आनंदात होते. पू. बाबासाहेबांना सतत अष्टसात्विक भाव येत होता. रोमांच अंगावर यायचे, स्तंभासारखे निश्चल तर कधी गात्रे कापायची तर कधी शिथिल होत, नेत्रातून आनंदाश्रु वहायचे, हुंदके भरून यायचे, स्वेद म्हणजे घाम यायचा. हे सर्व त्यांच्या भक्तिचीच लक्षणे होती. इकडे घरी लग्न होते तेथे पू. बाबासाहेब ब्रह्मसुखाचा आनंद लुटीत होते. मनाचे मनपण हरपले होते.

श्री शेषराव पाटीलांनी पू. बाबासाहेबांची वरील स्थिती वर्णन करतांना ह्या श्लोकाकडे लक्ष वेधले आहे -

"स्तंभः स्वेदोऽथ रोमांच स्वरभगोथ वेपथुः । वैवर्ण्यमश्रुप्रलय इत्यष्टौसात्विका मतः ॥"

लग्नाआधी गोपिकेला हळद लागली त्या दिवशी तिला खूपच ज्वर चढला. लग्न कसे होईल याची सर्वांना चिंता लागली. गोपिका उठू बसू शकत नव्हती. काही मंडळी म्हणत होती की लग्न पुढे ढकला. तर कोणी म्हणत होते की नाही आजच लग्न लावा. असा प्रसंग घरी चालू होता, त्याचवेळी श्रीकृष्ण अतिथीरूपाने पू. बाबासाहेबांजवळ आले. त्यांनी भोजन मागितले. पू. बाबासाहेबांना आतिथ्य धर्म चांगला माहित होता. त्यांनी फक्त पुस्तकी ज्ञान मिळविले नव्हते. आनंदाने पू. बाबासाहेबांनी अतिथीला आग्रह करून आणि भोजन देऊन तृप्त केले. त्याचवेळी पू. रामशास्त्री शेवाळकर गोपिकेची तब्येत बघायला आले. त्यांनी सर्वांना दिलासा दिला. हे विघ्न जाईल आणि आजच लग्न लावा असे त्यांनी सांगितले. यावेळी पू. बाबासाहेब विचलित न होता धैर्याने आणि समाधान राखून म्हणाले की आज लग्न लावू. त्यांना लग्नाची चिंता नाही असे दिसले. आलेल्या अतिथीला पू. बाबासाहेबांचे धैर्य दिसले आणि तो अतिथी पू. बाबासाहेबांना म्हटला "तुम्ही कोणी घाबरू नये. माझा वधूला आशीर्वाद आहे." असे बोलताच अतिथी तडक बाहेर पडल्याबरोबर अदृश्य झाला. अतिथीच्या वागण्यावरून व बोलण्यावरून पू. बाबासाहेबांना शंका आली की अतिथी कोण, कोठून आला आणि गोपिकेला आशीर्वाद दिला. भोजन मागून आतिथ्य घेऊन गेला. म्हणून क्षणाचा ही विलंब न लावता पू. बाबासाहेबांनी चारी बाजूला जाऊन अतिथीचा शोध घेतला, पण तो सापडला नाही. पुन्हा पू.

बाबासाहेबांना सत्वभाव दाटून आले. ते म्हणाले स्वतः चक्रपाणी आपल्यासाठी धावून आले. आता संकट टळले आहे. तेव्हा सर्वांनी आपल्या कार्याला लागावे. दोन प्रहर गेल्यावर गोपिकेचा ज्वर गेला. सर्वांना आनंद झाला. लग्नविधीला सुरुवात झाली. धातुरुपात गोपाळकृष्ण आणि तुळशीरूपात राधेचे लग्न लागले. गणगोत, मित्र, भक्त यांनी मौल्यवान अहेर पू. बाबासाहेब व पू. लक्ष्मीबाईसाठी आणला होता तो सर्व अहेर गोपालकृष्ण व राधेला द्यायला पू. बाबासाहेबांनी सांगितले. तो सर्व अहेर नंतर पू. रामशास्त्रींना दिला. यावेळी सर्वांना उद्देशून पू. बाबासाहेबांनी भक्तिपूर्ण भाषण केले व सांगितले की आज गोपाळकृष्णाचे लग्न लागले आणि आपला सर्वांचा स्वामी करता करविता वासुदेव आहे. आपले काही नाही. सर्व त्या प्रभुचेच आहे. तेव्हा अहेर पण सर्वांनी त्यालाच अर्पण केला पाहिजे. हे ऐकून सर्वांनी पू. बाबासाहेबांच्या वैराग्य वृत्तिचे व निस्सीम भक्तिचे कौतुक केले. या लग्नोत्सवात भक्तिचाच पूर आला. सर्वांना गोपाळकृष्णाच्याच लग्नाला आलो आहोत असे वाटले. अशा वातावरणात मंगलाष्टके, औक्षण, मंगल वाद्ये, भोजन पंगतीचा सोहळा थाटामाटात पार पडला. पू. बाबासाहेबांचे गोपाळकृष्णाच्या ताटात सर्व पंचपक्वान्ने आहेत का याकडे व गोपाळकृष्णाच्या सरबराईकडे विशेष लक्ष होते. त्यांना सतत गहिवरून येत होते. मंडपात असे दृश्य पाहून या निःसीम भक्ताचे लोकांनी कौतुक केले. लग्न सोहळा चार दिवस चालला. पू. बाळकृष्ण उर्फ भाऊसाहेब शास्त्री शेवाळकर हे पू. बाबासाहेबांचे जावई झाले. त्यांचा यथोचित मान सन्मान झाला. गोपिकेचे नांव द्वारकाबाई ठेवण्यात आले. पू. भाऊसाहेब हे धार्मिक ग्रंथ पठण करणारे होते. पू. भाऊसाहेबांचे लग्न झाल्यावर पू. बाबासाहेबांनी त्यांना मंत्रोपदेश दिला. एकदा पू. भाऊसाहेबांनी पू. मायबाईंना सांगितले की पू. बाबासाहेबांनी त्यांना कीर्तन करायला सांगितले. पहिले कीर्तन त्यांनी पू. बाबासाहेब महाराजांसमोर केले. पू. बाबासाहेब महाराजांना आनंद झाला. पू. बाबासाहेबांनी त्यांना आशीर्वाद दिला. आज महाराष्ट्रात पू. भाऊसाहेबांची ख्याती कीर्तन केसरी म्हणून झाली आहे.

पू.भाऊसाहेब उर्फ बाळकृष्ण काशीनाथ शेवाळकर
(पू. बाबासाहेब महाराजांचे जावई)

पू. बाबासाहेबांना पू. आप्पाजी महाराजांनी नेहमी भागवत ग्रंथ वाचायला सांगितला. पू. बाबासाहेब रोज कमीतकमी २५ अध्याय भागवत ग्रंथाचे वाचायचे. या संबंधी घटना आहे. पू. आप्पाजी पू. बाबासाहेबांना स्वप्न दृष्टांत देत होते. स्वप्न दृष्टांतांमधे पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजींना विचारले 'ते बाबासाहेबांना काही देणार होते' पू. आप्पाजींनी भागवत ग्रंथ बाबासाहेबांच्या हातात दिला व म्हणाले "जे मी तुला देणार होतो ते या ग्रंथात आहे." पू. बाबासाहेबांनी विचारले "ते मी या ग्रंथात कोठे पाहू?" पू. आप्पाजी म्हणाले "तू सूक्ष्मबुद्धिने या ग्रंथाचे परिशीलन करीत रहावे."

पू. बाबासाहेब अनेक ग्रंथाबरोबर श्रीमद्भागवतावर लोकांसमोर प्रवचन करू लागले. सुरस माधुर्य वाणीने भक्तिपूर्ण सोदाहरण अध्यात्मिक भूमिका पटविणे आणि कथेतील मर्म उलगडणे हे गुण श्रोत्यांना इतके मंत्रमुग्ध करीत की पू. बाबासाहेब हे विद्वान, ज्ञानी, उच्चकोटीचे ते कृष्ण भक्त आहेच आणि ते जणु व्यासाचे अवतार आहेत असे म्हणू लागले. त्यांची प्रशंसा चोहूकडे पसरली. पू. रामशास्त्रींनी जेव्हा पू. बाबासाहेबांचे श्रीमद्भागवतावर प्रवचन ऐकले तेव्हा ते म्हणाले "आम्ही पण प्रवचन करतो आणि विद्वान आहोत. पण गुह्यार्थ सांगण्यात पू. बाबासाहेब हे उच्चकोटीचे प्रवचनकार आहेत." ही गुरुकृपा आहे म्हणून प्रवचन चांगले होते. असे पू. बाबासाहेब मानीत होते. प्रशंसेला न हुरळता चित्त स्थिर ठेवून पू. बाबासाहेब सांगत की त्यांच्या प्रवचनाबद्दल ते काही सांगू शकत नाही, ही श्रीहरिची कृपा आहे. अहंकार दूर ठेवून म्हणत की कीर्तन कसे होते ते त्यांना माहित नाही. पू. रामशास्त्री आणि विष्णूशास्त्री यांनी पू. बाबासाहेबांची पाठ थोपटून प्रशंसा केली.

एकदा विद्वान भागवत प्रवचनकार नागेश्वरशास्त्री पू. बाबासाहेबांचे प्रवचन ऐकायला आले. त्यादिवशी पू. बाबासाहेबांच्या मुखातून शब्दही बाहेर फुटेना. त्यांना भाव समाधी लागली. पू. रामशास्त्रींनी पू. बाबासाहेबांच्या पाठीवर थोपटले तेव्हा ते सावध झाले. पू. बाबासाहेबांना त्यावेळी अष्टसात्विक भाव आल्यामुळे त्यांचा कंठ फुटेना. पू. बाबासाहेबांनी दोनच श्लोक वाचले आणि श्लोकार्थ सांगितला. नागेश्वरशास्त्री यांनी पदच्छेद करून श्लोकार्थ सांगितला. काही लोक म्हणू लागले की पू. बाबासाहेबांना ज्ञानाभिमान झाला म्हणून श्री नागेश्वरशास्त्री समोर त्यांची बोंबडी वळली नाही आणि कंठातून शब्द फुटला नाही. त्यानंतर पू. बाबासाहेबांनी ब्रह्माकार वृत्ती धरून ब्रह्मात्मैक्य या विषयावर रसाळ निरूपण केले. याचाच अर्थ पू. बाबासाहेबांनी उगाच आत्माभिमान किंवा ज्ञानाभिमान ठेवला नव्हता. ते तर निराभिमानी वृत्तीचे होते. शास्त्री लोकांसमोर भिऊन नव्हे तर अष्टसात्विक भाव आल्यामुळे थोडावेळ त्यांच्या तोंडून शब्द निघत नव्हता. श्री नागेश्वरशास्त्रींनी पू. बाबासाहेबांची ही अवस्था ओळखली तेव्हा त्यांनी सर्वासमोर पू. बाबासाहेबांच्या विदेहावस्थेबद्दल श्रीमद्भागवतातील एकादश स्कंधातील श्लोक सांगितला -

एवंव्रतः स्वप्रियनामकीर्त्या जातानुरागो द्रुतचित्त उच्चैः ।
हसत्यथो रोदिति रौति गायत्युन्मादयन्नृत्यति लोकबाहयः ॥

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

पू. बाबासाहेबांची कृष्ण प्रेम व कृष्ण भक्ति व ध्यानामुळे अशी उन्माद स्थिती झाली की विदेही स्थिती मधे ते कधी रडत, कधी हसत, कधी नाम स्मरण करून कृष्ण भजन म्हणत. कधी उन्मत्त बोलणे राही तर कधी शांत पडून राहत. कधी जिकडे वाट मिळेल तिकडे पळत, कधी नृत्य केल्याप्रमाणे जगाच्या दृष्टिने लोकबाह्य वर्तन करीत होते. भक्ताची साधना वाढली की देहबुद्धि जाऊन ब्रह्मस्वरूप पाहण्यातच अशा भक्ताला आनंद मिळतो आणि विदेही स्थिती त्याला प्राप्त होते.

पू. शंकर महाराजांची सेवा

पू. शंकर महाराज

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

पू. बाबासाहेबांना इतर साधू संत भेटीची आवड होती. एलिचपुरात असतांना त्यांचे वैराग्य शुकासारखे वाढत गेले. परतवाड्याला श्री शंकर महाराज नावाचे एक अवलिया संत राहत होते. हे उच्च कोटिचे राजयोगी, वैराग्यमूर्ति, अधिकारी व्यक्ति होते. पू. बाबासाहेबांना वाईट वाटायचे की त्यांच्याकडून गुरुसेवा घडली नाही. पू. आप्पाजी महाराजांनी पू. बाबासाहेबांना सांगितले होते की सद्गुरुसेवा जरी पू. बाबासाहेबांना करायला मिळाली नाही तरी खंत करू नये. परमहंस श्री शंकर महाराज हे परतवाड्याला आहेत, त्यांची सेवा केली की ती पू. आप्पाजींना म्हणजे सद्गुरुला प्राप्त होईल.

सूरदास म्हणाले की उत्तम शिष्याला सद्गुरु अनेक संतांच्याकडे पाठवितात किंवा सान्निध्यात आणून त्याला आध्यात्मिक मार्गावर घडवितात. हीरा जसा तासल्यावर अधिक उजळून मौल्यवान होतो तसा शिष्य ही संत समागमामुळे विशेष गुण संपादन करून आध्यात्मिक प्रगती करतो. शिष्याच्या प्रगतीसाठी सद्गुरु लक्ष ठेवून असतात. पू. बाबासाहेबांना पू. शंकर महाराजांचा संबंध आला त्याचा इथे थोडा विस्तार आणि पू. शंकर महाराजांची माहिती घेणे योग्य होईल.

पू. शंकर महाराज यांचे पूर्ण नांव नरहरी नारायण कुलकर्णी होते. मूळचे मराठवाड्यातील जालन्याचे आश्वलायन शाखेचे यजुर्वेदीय ब्राह्मण होते. मोगलाईत मामलेदार होते असे म्हणतात. त्यांच्या पूर्व जीवनाची फारसी माहिती कोणालाही नाही. त्यांना दोन विद्वान बंधू होते. लहानपणी खोडकर आडदांड होते. त्यांच्या वडिलांनी खोडकरपणामुळे पू. शंकर महाराजांना मारले. तेव्हापासून ते घरातून निघून गेले व भारत भ्रमण केले. निर्मनस्क स्थितीत, बालोन्मत्त पिशाच्चवृत्ती धारण केलेले लोकांनी त्यांना पाहिले आहे. प्रथम ते कापूस तळणीला आले व नंतर शहाणूतीरावर आले. यानंतर अंजनगांवला आले. शके १८२१ ई.स. १८९९ ला परतवाड्याला विठ्ठल मंदिरात रहायला आले. एलिचपुरला १९०१ साली आले.

पू. शंकर महाराजांची वृत्ती नेहमी ब्रह्माकार, विरक्त, डोळे तेजस्वी आणि नजर शून्यात लागलेली, विदेही स्थिती, दाढी मिश्या वाढलेल्या, लंगोटी शिवाय वस्त्र नाही आणि बरोबर चिंध्याचे गाठोडे, हातात मडके अशी राहणी होती. काया ठेंगणी, गौरवर्ण आणि गाठोड्यात तुकाराम गाथा, गीता, अध्यात्म रामायण, शिवलीलामृत दिसत असे. पू. गजानन महाराजांच्या जगण्या प्रमाणे उकिरड्यावर टाकलेल्या उष्ट्या पत्रावळी गोळाकरून चाटीत असत. मोरी-गटारीचे पाणी 'जय गंगे' म्हणून पीत असत. वेडा म्हणून काही मुल मुली दगड मारून करमणूक करून घेत. पुढे हीच मुले मोठी झाल्यावर पू. शंकर महाराजांची शिष्ये झाली. दगड मारल्याबद्दल त्या शिष्यांना पुढे पश्चाताप झाला. एलिचपुरात कधी कंपनी दुकानात विदेहावस्थेत पडलेले दिसायचे. तेथे त्यांनी अनेक लीला दाखविल्या. ते कधी दारु पिऊन दुधाची ओकारी काढायचे, कधी अंगावर अत्तर किंवा शेण माखायचे, कधी मागून खायचे नाहीतर अनेक दिवस जेवायचेच नाही. त्यांना नृत्य-गायन वेद उदात्तादि स्वरांचे व आघाताचे ज्ञान होते. ब्राह्मणांबरोबर वेदघोष, मौलवी-खतीब आले की कुराणातल्या कलमाचे पाठ उच्च स्वरांत त्यांच्या बरोबर स्वतः करीत असत. कोणी भोजनास बसविले की उकिरड्यावर जाऊन खात. जेथे खावे तेथे त्या कुटुंबासंबंधी सूचक बोलावे. कोणाच्या घरी संकट मृत्यु येणार असला की

त्याच्या घराभोवती चकरामारुन 'गेला गेला' म्हणून ओरडावे आणि मृत्यु टाळावा. शेण विष्टा लावून गाव भर भ्रमण करावे. लोकांना मात्र त्यांचे ठिकाणी अद्भुत, असामान्य दिव्य असे सामर्थ्य आहे असे वाटू लागले.

पुण्याचे श्री नानासाहेब उर्फ मार्तण्डराव पुणेकर हे एलिचपुरला इंग्रजी विषयाचे शिक्षक होते. ते स्वतः अधिकारी पुरुष आणि रामभक्त होते. त्यांना साधु संतांबद्दल आदर होता. त्यांची व पू. शंकर महाराजांची भेट एलिचपुरला झाली. पू. शंकर महाराजांची विचित्र लीला बघून लोक त्यांना वेडे समजत होते. परंतु नानासाहेबांना लक्षात आले की पू. शंकर महाराज हे वेडेपणा पांघरून अनेक लीला करतात. त्यांच्याजवळ अद्भुत दैविक सामर्थ्य असून ते नक्कीच संत आहेत.

नानासाहेब पुणेकरांची दोन मुलं पुण्याला राहत होती. त्यांना पू. शंकर महाराजांची माहिती नानासाहेबांनी कळविली आणि एलिचपुरला दर्शनासाठी बोलाविले. मुलांनी एलिचपुरला पोहोचताच पू. शंकर महाराज कोठे राहतात असे लोकांना विचारले. लोकांना शंकर नावाचे महाराज वा संत एलिचपुरला राहतात अशी माहिती नव्हती. वेडा शंकर असंबद्ध वागतो, बोलतो आणि लीला करतो म्हणून लोकांनी पुणेकरांना त्यांच्याकडे नेले. त्या पुणेकर मुलांना पू. शंकर महाराजांचे दर्शन झाल्यावर अत्यानंद झाला. तेव्हापासून शंकर महाराज हे संत आहेत असे लोकांना कळले. लोकांचा पू. शंकर महाराजांकडे पाहण्याचा दृष्टिकोण बदलला. त्यांच्याबद्दल आदराची भावना लोकांमध्ये वाढली.

एक दिवस शंकर महाराजांनी धांगोजी पाटलाच्या विठ्ठल मंदिरातील पुजारी श्री रघुनाथशस्त्री भवाळकरांना विठ्ठल मंदिरांत भाड्याने खोली मागितली. तेथे ते बारा वर्षे राहिले आणि त्यांनी अनेक चमत्कार दाखविले. त्यांनी लोकांच्या अडचणी दूर केल्या. अनेकांना भक्तिमार्गाला लावले. या ठिकाणी त्यांना वेडा शंकर, शंकर भटजी, शंकर गुरु, शंकर महाराज, योगीराज परमहंस शंकर महाराज अशा नावाने लोक कालान्तराने ओळखू लागले.

पू. शंकर महाराज विठ्ठल मंदिरात गीता भागवत या ग्रंथावर प्रवचन करू लागले. पू. शंकर महाराजांनी पुढे राजयोगी व्यवहार सुरू केला. ते ऐटबाज पोषाख, बनातीची बाराबंदी, रेशीमकाठी धोतर, हिरव्या मखमलीची जरीची टोपी, प्रत्येक बोट्यात सोन्याची अंगठी, पायात चांदीचा लठ्ठा तोडा, सोन्याची जाड कडी, देहावर आणि कपड्यावर किंमती अत्तराचा सुवास, उच्च प्रतिचे चामडी जोडे असा पेहराव घालू लागले. कीमती सतरंज्या, मऊ गादी, रेशमी चादर, लोड, तकिये, रुजामे, गालीचे त्यांच्या दरबारी होते. गावभर दुपारी बारा ते चार वाजेपर्यंत टांग्यातून किंवा मेण्यातून हिंडायचे.

लोकांना द्रव्य, भंडारा, खारीक, खोबरे, रुपये, सोन्याच्या गिन्या, पादुका, शालीग्राम, मूर्ति, माळा आणि त्यांच्या मनात येईल ते सतरंजीखाली हात घालून काढून द्यायचे.

"उलटी राह हमें बतलाई, बिन बादल बिजली चमकाई" असे पू. शंकर महाराजांचे वागणे होते. ते महाशिवरात्रीला रात्री कांद्याची भजी व थालीपीठ मागायचे, तर एकादशीला शिळ्या भातावर फोडणी घालून

मागायचे. भक्तांनी सुग्रास अन्नाची ताटे आणली की ती ६ महिने खोलीत पडून राहत पण अन्न विटत नसे की किडा मुंगीचा स्पर्श होत नसे. ते ताट स्वतः परत करीत किंवा दुसऱ्याकडून पाठवीत. ते कधी आठ दिवस अन्नाला स्पर्श करायचे नाही, तर कधी एकावेळी ३-४ ताटातले अन्न संपवीत असत.

पू. शंकर महाराज कधी शिवलीलामृताचे पारायण करायचे तर तीन दिवस एकच ओळी वाचत. ते समाधि अवस्थेत जात. देहाची हालचाल बंद होत असे. भानावर आल्यावर ते पुन्हा पारायणास सुरुवात करीत होते. कधी रुद्राची आवर्तने उच्च स्वरात होई. हिंडणे, फिरणे, नाम सप्ताह, नाम घोष, कीर्तने, पुराणे, गाण्या बजावण्याच्या मजलशी, तमाशाचे फड, लावण्यांचे तळ, गोंधळ, कागदांचे बंदच्या बंद लिहिणे, या कार्यक्रमात ते रमताना दिसायचे. लिहिण्यासाठी दऊत कलम कागदाचे बंद जवळ ठेवणे व लेखन करणे. त्यावर अभंग, आरत्या, गझल, मंत्र, ओव्या, शिव्या, गूढ वाक्ये, चमत्कारिक शब्द, लावण्या, पैशाचे हिशोब, देणी घेणी, पत्ते, नांवे, वस्तु, याद्या, भगवंताची नामे असे. ते काहीही लिहीत असत. लोकांना विचित्र वाटेल असा त्यांचा दिनक्रम चाले. आंधोळीची लहर आली की सेवा घेतांना सुवासिक तेलाची बाटली व अत्तराच्या बाटल्या डोक्यावर ओतून घेत आणि उकळते पाणी भक्त लोक चिमट्या-तांब्याने पू. शंकर महाराजांच्या अंगावर त्यांच्या सांगण्यावरून टाकायचे. तरी भक्तांचे हात पोळत असे. पू. महाराजांना उकळत्या पाण्याचा त्रास होत नसे.

नामांकित गवैय्ये व कलावंत त्यांच्या समोर हजेरी लावीत असत. त्यांना शास्त्रीय संगीत आवडे. सतार, वीणा, पखवाज, तबला वादकांना वस्त्रे, सोने चांदी व पैशांची खैरात ते वाटत असत. त्यांच्या दरबारी तमासगीर, गोंधळी, कलावंतीण, वेश्या, मुसलमान स्त्रिया गझल, कव्वाल्या म्हणण्यासाठी हजेरी लावीत. चूक झाली की पू. शंकर महाराज गाऊन, नाचून दाखवीत व गादीच्या खाली हात घालून वस्त्रे, पात्रे, सोन्याची नाणी, रुपये, दाग दागिने अशी अलोट बिदागी देत.

इ.स. १९११ साली परतवाड्याला प्लेगची साथ आली. गाव रिकामे झाले. पण ५-६ दिवस पू. शंकर महाराजांनी स्वतःची खोली सोडली नाही. त्यांचे शिष्य हरिसिंग बघायला गेले तर अनेक प्लेगचे उंदीर त्यांच्या खाटेभोवती मरून पडलेले होते. परंतु हरिसिंग शिष्याच्या आग्रहास्तव ते अमरावतीला श्री माधव बळीराम तथा नानासाहेब गणोरकरांकडे नमुन्यातील घरात रहायला गेले व खोली बांधून घेतली. इथेही परतवाड्यासारखाच कार्यक्रम होता. अंबामातेशी लटके भांडण, गावोगावी भ्रमण, तीर्थ यात्रा, प्रवास, भक्तांना मार्गदर्शन, चमत्कार असा जीवनक्रम चालू होता. ते शके १८३५ इ.स. १९१२ भाद्रपद अमावस्येला ब्रह्मीभूत झाले. अमरावतीला नमुन्यात गणोरकर यांच्या घरी पू. शंकर महाराजांची नामसमाधी आहे. भक्त आजही या समाधीचे दर्शन घेतात.

अमरावतीला पू. शंकर महाराजांनी महानिर्वाणापूर्वी पारिजात पुष्पाची मागणी केली होती. त्यांची रक्षा गोळा करण्यासाठी भक्त स्मशानात गेले असता तिथे वेदीवर टवटवीत पारिजातकाची पुष्पे धगधगत्या

रक्षेवर भक्तांना दिसल्या. ही फार मोठी अनुभूती सामूहिकरीत्या भक्तांनी घेतली. आजही त्यांचे वास्तव्य होते तेथे पू. शंकर महाराजांची नामसमाधी आणि स्मशानात टुमदार छत्री आणि समाधी भक्तांनी बांधली आहे. पू. शंकर महाराजांचे हयातीतील आणि ब्रह्मलीन झाल्यानंतरचे अद्भुत चमत्कार, लीला आणि भक्तांना आलेले अनेक अनुभव मराठीचे प्राध्यापक श्री शं.खानवेलकर यांनी लिहीलेले आहे. श्रीराम मंदिर संस्थान वडनेरा यांनी "शंकरानुचर नारायणगुरु" या नावाने पुस्तक प्रसिद्ध केले आहे.

वरील पुस्तकात, ज्या व्यक्तींनी पू. शंकर महाराजांना प्रत्यक्ष पाहिले, त्यांच्या लीला बघितल्या वा प्रत्यक्ष अनुभव आला अशा व्यक्तींची काही नावे या प्रमाणे आहेत -

पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर, पू. बापुराव महाराज खातखेडकर, पू. गुरुनारायण महाराज, श्री रघुनाथ भवाळकर शास्त्री, श्री दत्तात्रेय रघुनाथ भवाळकर, हरी रघुनाथ भवाळकर, श्री हरिसिंग दादा, श्री मंगलप्रसाद जादूगार, श्री भाऊसाहेब कापसे, भीमाबाई गणोरकर, श्री साधुबोवा जोशी, श्री भोलाजी हलवाई, श्री तुळशीराम गुजर, श्री दादासाहेब खापर्डे, पू. बिडकर महाराज, प्रसिद्ध गायक विष्णुपंत जोग, महामहोपाध्याय सोनोपंत दांडेकर, श्री नानासाहेब व श्री तात्यासाहेब गणोरकर इत्यादि.

सूरदास म्हणाले की पू. बाबासाहेब महाराजांना त्यांचे सद्गुरु पू. आप्पाजी महाराजांनी पू. शंकर महाराजांची सेवा करायला दृष्टांत दिला. पू. आप्पाजी महाराज हे इ.स. १८९० मध्ये ब्रह्मलीन झाले. पू. शंकर महाराज परतवाडा एलिचपुरला इ.स. १९०१ मध्ये प्रगट झाले. म्हणजे १९०१ नंतर पू. बाबासाहेबांचा पू. शंकर महाराजांशी संबंध आला व त्यांची सेवा घडली. "संतांचे संगती मनोमार्ग गती । आकळावा श्रीपती येणे पंथे ।" हे संत वचन खरे आहे हे सिद्ध होणाऱ्या पू. बाबासाहेबांच्या गोष्टी थोडक्यात सांगतो.

१. पू. बाबासाहेबांनी पू. आप्पाजी महाराजांच्या आज्ञेप्रमाणे पू. शंकर महाराजांचे दर्शन व सेवा सुरु केली. पू. शंकर महाराजांना पू. बाबासाहेबांची परीक्षा बघायची होती. साधकाची प्रगती आंतरिक मनाने किती झाली व त्याप्रमाणे तशी कृती घडणे हे महत्वाचे असते. अशी वेळ पू. बाबासाहेबांवर आली. पू. शंकर महाराज पू. बाबासाहेबांकडे आले तेव्हा पू. बाबासाहेब सोवळे नेसून पूजा करीत होते. पू. बाबासाहेबांनी त्यांच्या शेजारी पू. शंकर महाराजांना बसायला पाट दिला. पू. शंकर महाराज म्हणाले "तुम्ही सोवळे ब्राह्मण आहात, तुम्हाला आमचा स्पर्श होईल व तुम्हांस विटाळ होईल." पू. बाबासाहेब पू. शंकर महाराजांना म्हणाले की आपण सिद्धपुरुष आहात. तेव्हा मला विटाळ होणार नाही. पू. शंकर महाराज म्हणाले " बाबा हे मला कसे कळेल." तेव्हा पू. बाबासाहेबांना कळले की पू. शंकर महाराज परीक्षा बघण्यासाठीच आले. त्यांनी लगेच पू. शंकर महाराजांचे पाय धरले.

पू. शंकर महाराज पुढे म्हणाले की बाबा मला त्वरित काम निघाले आहे, तेव्हा २०० रुपये दे. पू. बाबासाहेबांजवळ एक ही पैसा त्यावेळी नव्हता. तसे पू. शंकर महाराजांना सांगितल्यावर पू. शंकर महाराजांना क्रोध आला व जाण्यासाठी निघतांना म्हणाले "बाबा हा तुमचा पसारा चालवा, आम्ही जातो." पू. बाबासाहेबांनी

ओळखले की ज्या अर्थी पू. शंकर महाराज पसारा हा शब्द सांगताहेत म्हणजे यात काही रहस्य आहे. रिक्त हस्ताने असे शंकर महाराजांना पाठवतांना पू. बाबासाहेब खिन्न झाले. त्यांनी पू. शंकर महाराजांना विनंती केली की या क्षणी त्यांच्याजवळ पैसे नाहीत हे खरे आहे. तेव्हा पू. शंकर महाराज म्हणाले "किती रुपये देशील" पू. बाबासाहेब म्हणाले की पोस्टातून १०० रुपये काढून देतो. पू. शंकर महाराज म्हणाले "जर तू शंभर द्यायला तयार आहेस तर त्यांत अजून १० रुपये अधिक दे." असे म्हणून पू. शंकर महाराज निघून गेले. पू. बाबासाहेब देवार्चन आटोपून दिवाणखान्यात येऊन बसले तेव्हात एक मारवाडी पक्षकार खटल्याचे काम घेऊन आला. त्या पक्षकाराने पू. बाबासाहेबांना खटल्याची कागद-पत्रे दिली व वकिलाची एकंदर फी म्हणून रुपये २०० पू. बाबासाहेबांना दिले. पू. बाबासाहेबांनी या दाव्याची कोर्ट फी, स्टॅम्प चा हिशोब केला असता खर्च रुपये ९० येणार होता. रुपये ११० शिल्लक राहणार होते. पू. बाबासाहेबांना त्यावेळी वाटले की सिद्धपुरुषांच्या मनांत साधकाची कशाप्रकारे परीक्षा घ्यावी हे सामान्य लोकांना कळत नाही. त्यांना हा प्रसंग चमत्कार वाटला. त्यांनी स्वतः पू. शंकर महाराजांकडे जाऊन रुपये ११० अर्पण केले.

२. पू. बाबासाहेब गढीकर एकदा एकांतात खोलीचे दार बंद करून श्रीमद्भागवत वाचीत असतांना पू. शंकर महाराज त्यांच्या मागे उभे दिसले. पू. बाबासाहेबांच्या लक्षात आल्यावर त्यांनी पू. शंकर महाराजांना साष्टांग दण्डवत घातला. पू. बाबासाहेबांना आश्चर्य वाटले की फक्त गजाची एक लहानशी खिडकी उघडी होती की ज्यातून कोणालाही प्रवेश करता येत नव्हता. मग महाराज कसे आले. पू. शंकर महाराजांकडे अणिमा सिद्धी होती. सर्व योग सिद्धी त्यांच्याकडे वास करीत होत्या. म्हणून संतांना सर्व अद्भुत कार्य करणे शक्य असते.

३. पू. बाबासाहेब महाराज पू. शंकर महाराजांना 'पितामह भीष्माचार्य' म्हणत असत. पू. शंकर महाराजांनी त्यांना अनेक लीला दाखविल्या. अमरावतीला पू. शंकर महाराज समाधिस्थ होण्यापूर्वी त्यांच्या समोर पू. बाबासाहेबांनी श्रीमद्भागवताचा सप्ताह केला होता.

४. पू. शंकर महाराजांच्या लीले मध्ये त्यांच्यासमोर तमासगीर, कलावंतीन, मुजरे, वेश्याचे नाच हे भक्तिने व आशीर्वाद घेण्यासाठी होत. कधी पू. महाराजही त्यांच्याकडे जात. पण तेथे ते त्यांच्या उन्मनी अवस्थेत राहत. तरी रागदारी नृत्य कलेमध्ये चूक झाली तर ते स्वतः नृत्य करीत किंवा रागदारी म्हणून दाखवीत होते. एकदा एका भक्ताला संशय आला म्हणून वेश्येला सांगून लपून बसून पू. शंकर महाराजांवर नजर ठेवली. वेश्येने त्या भक्ताला समजाविले होते की अशा सत्पुरुषासमोर कला सादर करणे हे त्यांचे अहोभाग्य आहे. ते इतर ग्राहकांसारखे नाहीत. तरी त्याने वेश्येला पटविले की पू. शंकर महाराज काय करतात हे बघायचे आहे. पू. शंकर महाराजांनी त्यादिवशी वेश्येबरोबर सुंदर नृत्य केले. नृत्य थांबल्यावर ते वेश्येला म्हणाले "चोर को छुपाकर क्यों रखा है. उसे बाहर बुलाओ." त्या भक्ताने पू. शंकर महाराजांचे पाय पकडले. नंतर ते पू. शंकर महाराजांचे शिष्य झाले.

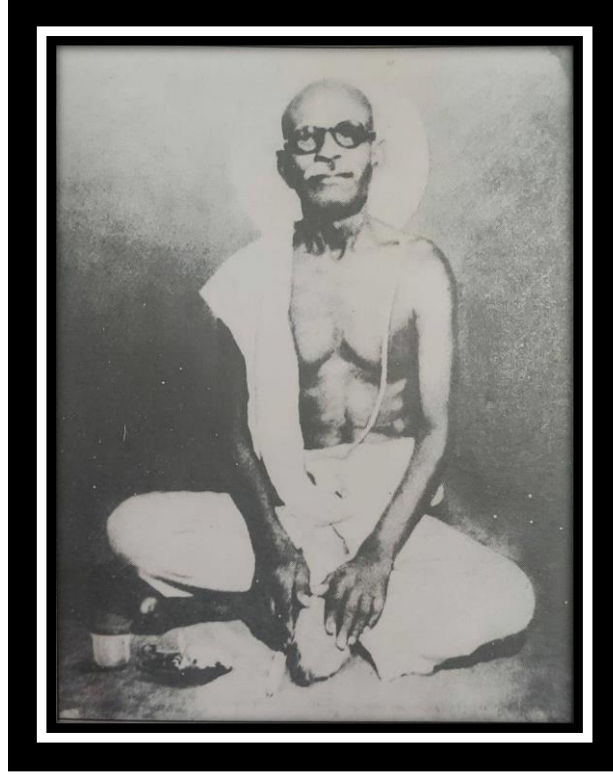
एकदा दोन व्यक्तीने १७ वर्षांच्या वेश्येच्या मुलीला पैसे देऊन पू. महाराजांच्या खोलीत पाठविले व झरोक्यातून काय घडते ते बघू लागले. पू. महाराज समाधी अवस्थेत होते. त्यांनी नंतर त्या बालिकेला मांडीवर बसविले, न्याहाळले. तिला हिरवा भरजरी शालू, अलंकार, कुंकुमाची ओटी भरली आणि जगदंबा म्हणून नमस्कार केला. तिला अंगावरचे कपडे काढायला लावले आणि शालू, चोळी, अलंकार घालायला लावले. नमस्कार झाल्यावर तिला घरी जायला सांगितले. असे दृश्य पाहून ते दोन व्यक्ति खजील झाले. दोघांचाही एक महिन्याच्या आंत मृत्यु झाला.

पू. शंकर महाराजांची सेवा करतांना पू. बाबासाहेबांची वैराग्य वृत्ती आणि विरक्ती वाढू लागली. पू. बाबासाहेब पू. शंकर महाराजांशी अनेक विषयांवर चर्चा करायचे. पू. शंकर महाराजांनी षड्रिपुवर विजय या प्रश्नावर पू. बाबासाहेबांना सांगितले "वासना, कामना या रांड आहेत. त्या इतक्या सहजा सहजी माणसाचा पिच्छा सोडत नाही. त्यासाठी सद्गुरुकृपा आवश्यक असून साधनेने कष्ट करावे लागतात. यम, दम नियमादि पाळून मनोनिग्रहाने विजय मिळवावा लागतो. त्या माझाही पिच्छा पुरवितात. त्या मागे लागल्या की त्यांना मनावर संयम ठेवून हाकलावे लागते." असा पू. शंकर महाराजांचा अधिकार होता. अशा संतांची सेवा करण्यासाठी पू. आप्पाजी महाराजांनी पू. बाबासाहेबांना सांगितले. पू. बाबासाहेबांचा पण गुरुआज्ञेचे पालन करून पू. शंकर महाराजांची सेवा करतांना गुरुसेवा हा एक भाव तुकाराम महाराजांनी सांगितल्याप्रमाणेच होता. पू. तुकाराम महाराज यांचे अंतर्मनाचे बोल असे आहेत -

"लौकिका पुरती नव्हे माझी सेवा अनन्य केशवा दास तुझा ।
म्हणुनिया करी पायासवे आळी, आणिक वेगळी नेणे परी ।
एक विध आम्ही स्वामी सेवे साठी, वरी तोचि पोटी एकभाव ।
तुका म्हणे करी सांगितले काम, तुम्हा धर्माधर्म ठावे देवा ॥"

संत पू. श्री नारायण गुरु

पू. शंकर महाराजांचे परम शिष्य श्री गुरु नारायण, ज्यांना नारायण गुरु म्हणून ओळखतात, हे महान संत होते. श्री गुरु नारायणाचे जीवन ब्रह्मचारी, यज्ञ यागाचे विदर्भातील अग्रगण्य पुरुष, महायोगेश्वर, स्थितप्रज्ञ, अग्नि प्रमाणे तेजाळ, वीतरागी, भक्तवत्सल, मार्गदर्शक, पंढरीची वारी करणारे वारकरी, वेदशास्त्र जाणणारे, ज्ञानी, स्नेहाळ व्यक्तिमत्व, अविकारी पुरुष, तपस्वी, अनन्य गुरुभक्ति (म्हणून श्री शंकरानुचर) प्रवणता, दृढ निश्चयी, वैराग्य व पवित्र संकल्प युक्त असे होते. या बिरुदावलीच्याही पलीकडे शब्दात त्यांचे जीवन सांगता येईल पण शब्द अपुरे आहेत. पू. शंकर महाराजांनी या शिष्याला "आपणा सारिखे करिती तत्काळ" या अवस्थेत परब्रह्मस्वरूप केले.

पू. नारायण गुरु

पू. श्री नारायण गुरुंचा जन्म अयोध्येमध्ये आश्विन शु. अष्टमीला (वर्ष माहिती नाही) झाला. त्यांना माहुलीकर पण म्हणत. त्यांचे नांव धर्मराज लक्ष्मीकांत मढीकर (माहुलीकर). लहानपणी आई, वडील बंधू, बहीण वारली. आजीने धर्मराजाचे संगोपन केले. रामाच्या मंदिरात श्री रामभाऊ पराडकर पुजारी यांनी धूळपाटीवर अक्षरे शिकविली आणि फक्त एक वर्ष श्री गोडसे शास्त्रीकडे वेदशाळेत जाऊन वेदसंहिता शिकले.

धर्मराज ८-९ वर्षांचे असतांना स्वप्नांत नारदमुनी त्यांनी जागृत केले आणि अंगावर पिवळी शाल घालून कानांत मंत्र दिला. लहानपणी अनेक संतांचे दर्शन घडले. एका संताने स्पष्ट धर्मराजाला सांगितले की तुला अमरावतीला तुझ्या शंकरावतारी सद्गुरु श्री शंकर महाराजाकडे जाऊन तिकडेच वास्तव्य करायचे आहे व सत्कार्य करायचे आहे. घरच्या लोकांना लहानपणीच धर्मराजामधे काही अद्भुत सामर्थ्य आहे हे कळले होते. पण त्याचे कौतुक त्या लोकांनी केले नाही. धर्मराजाला खेळ, शिक्षण, खाणे पिणे, मित्र मंडळीचा सहवास आवडत नव्हता. नित्य उनाडपणा, कवड्या गोळा करून खेळणे वगैरे व्रात्यपणामुळे वडील धर्मराजाला रागावून बोलले म्हणून धर्मराजाने घराला आग लावण्याचा प्रयत्न केला आणि घर सोडले. १०-१२ वर्षे आसेतु हिमाचल पायी प्रवास केला. वयाच्या २१ वर्षांपर्यंत जगन्नाथपुरी, कलकत्ता, सुंदरबन, नागपुर, दर्यापुर आणि अमरावती असा प्रवास केला. त्यांच्या स्वतःच्या बोलण्यात कळले की पू. श्री नारायण गुरु हरिद्वार, पोरबंदर, द्वारका, बनारस, गोहती, नेपाळ, अलाहाबाद, तंजावर, रामेश्वर, औरंगाबाद, डाकोर, मद्रास, जयपुर, मुंबई, पुणे, नासिक या ठिकाणी गेले होते. तीर्थक्षेत्र, विद्वान, साधु-संत भेटी घेऊन निसर्ग आणि ज्ञान-विज्ञानाचे अवलोकन करून

जगरहाटीचा अभ्यास केला. देवदेवतांचे ठिकठिकाणी सूक्ष्म दर्शन घेतले. अखण्ड नामस्मरण व गुरु भेटीचा त्यांना प्रवासात ध्यास होता. कमरेला दोरी, लंगोटी व पत्र्याचे भांडे हे प्रवासात होते. निजण्याला वर्तमान पत्राचा कागद असा परिग्रह करून देशभर प्रवास धर्मराजाने केला. नागपुरला ४ दिवस पोटात अन्न नसल्यामुळे एका ब्राह्मणाच्या हॉटेलात कप बश्या विसळण्याचे काम केले आणि अन्नरस मिळाल्यावर लगेच पुढचा प्रवास केला.

पू. नारायण गुरु शेगांवला पू. गजानन महाराजांच्या दर्शनाला गेले तर पू. गजानन महाराजांनी पाठ केली व म्हणाले "इथे तुझे काम नाही, पूर्वेकडे जा." तेथून पू. नारायणगुरु दर्यापुरला येऊन श्री गोविंदराव देशपांडे यांचेकडे पूजा अर्चा करून फक्त अन्न ग्रहण करण्याच्या बोलीवर राहिले. पगार नको होता पण गोविंदरावला कल्पना दिली की त्यांना जेव्हा वाटेल तेव्हा ते निघून जातील. पू. श्री नारायणगुरुंच्या वागणुकीने गोविंदराव खुश होते. एकदा श्री गोविंदरावांनी या धर्मराजाला दत्तक घ्यायचा विचार सांगितल्याबरोबर त्यांनी दर्यापुर सोडून गुरु शोधासाठी निघण्याची तयारी केली. तसे धर्मराजाने श्री गोविंदराव यांना ठाम निश्चयाने सांगितले. तेव्हा श्री गोविंदराव यांनी त्यांच्या जवळच्या माहुली गावाला राहण्याची विनंती केली. ती विनंती मान्य करून पू. श्री नारायणगुरु काही वर्ष माहुलीला झोपडीत राहिले. म्हणून त्यांना 'माहुलीकर' लोक म्हणू लागले. माहुलीला लोक श्री गुरुंना प्रापंचिक अडीअडचणी विचारायला येऊ लागले. त्यांच्या वाचासिद्धीची लोकांना प्रचीती येऊ लागली. त्यांना भजन म्हणायला आवडायचे. भूत पिशाच बाधा, रोग, दुखणे, मृत्यु समय अशा कठिण प्रसंगावर पू. नारायणगुरुंनी "बरे वाटेल, होऊन जाईल" असे म्हटले की त्या अडचणीतून लोकांना मुक्तता मिळू लागली. त्यांच्याकडे रीघ लागू लागली. विठ्ठल मंदिरात पूजा अर्चा, आरतीला नियमित जात होते. पण १९११ साली पू. नारायणगुरु अमरावतीला पू. शंकर महाराजांच्या भेटीच्या ओढीने आले. तेथे अंबामातेच्या देवळासमोर अवलिया कादरमियाचे दर्शन झाले.

कादरमियाकडे पू. नारायणगुरु गेले तेव्हा ते फाटक्या बारदाणावर (पोते) पडले होते. कादरमिया यांनी पू. नारायणगुरुंना एक पोते मागितले. निष्कांचन श्री गुरु नारायण जवळ पैसे नसल्यामुळे त्यांनी ज्यांच्याकडे अमरावतीला मुक्काम ठेवला होता त्यांच्या पायरीवरचे पाय पुसण्याचे पोते कादरमियांना आणून अर्पण केले. ज्यांच्याकडे फाटके पोते नेले त्यांनी पू. नारायणगुरुंची खरडपट्टी काढली. शेवटी पू. नारायणगुरुंनी ३ आणे मिळवून फाटक्या पोत्याची भरपाई केली. पुन्हा पू. नारायणगुरु कादरमियाकडे गेले तेव्हा पोते कादरमियांनी नारायणगुरुंकडे देऊन म्हणाले "लेके जाव". परंतु पू. नारायणगुरुंनी ते पोते अर्पण केल्यामुळे अपमानित होऊन ही परत नेले नाही.

कादरमिया कुणाशीही बोलत नसत. पण श्री गुरुनारायण यांना त्यांनी सांगितले " मेरे पास तुम्हारा काम नहीं है ! जाव, शंकरभटजी के पास जाव ! वह हमारा बड़ा भाई है! उधर तेरा काम है! जाव बेटा, शंकर महाराज के तरफ जाव !" आणि त्यांनी शंकर महाराजांच्या निवासाकडे बोट दाखविले.

पू. शंकर महाराजांच्या दर्शनार्थ पू. नारायणगुरु १९११ साली श्री नानासाहेब गणोरकरांकडे गेले. आज पर्यंत ज्या उद्देशासाठी पू. नारायणगुरुंनी हाल अपेष्टा, कष्ट आणि उपासना केली तो गुरु भेटीचा क्षण आला. अयोध्येत स्वप्नांत त्यांना सद्गुरु दर्शन झाले होते. अमरावतीला पू. श्री शंकर महाराजांना पू. नारायणगुरुंनी त्रिवार वंदन केले. त्यावेळी पहिल्या प्रणिपाताच्या वेळी सद्गुरुंनी विचारले " हरि हरि हवा?" पू. श्री नारायणगुरु काहीच बोलले नाही. "हरि हरि करा" असा आदेश दुसऱ्या प्रणिपाताच्या वेळी पू. शंकर महाराजांनी केला. तिसऱ्या प्रणिपाताच्या वेळी पू. शंकर महाराजांनी आज्ञा केली "सप्ताह करा, पुंडलिक वरदा हरि विठ्ठल". पू. शंकर महाराज एवढे बोलून स्वतःच्या खोलीत निघून गेले आणि खोलीचे दार लावून घेतले. पू. शंकर महाराजांचे परतवाड्याचे राहणारे अनन्य भक्त श्री हरिसिंग दादा घर दार सोडून अमरावतीला सद्गुरु सेवेत होते. त्यांची मदत पू. नारायणगुरुंना झाली. पू. श्री नारायणगुरु हरिसिंग यांना मोठा भाऊ मानीत. पू. शंकर महाराजांनी ई.स. १९१२ साली देह त्याग करून ब्रह्मलीन झाले. फारच थोड्याकाळाचा सद्गुरु सहवास पू. श्री नारायणगुरुंना मिळाला. पण आधीच उत्तम भक्त म्हणून साधना केलेल्या आणि साधुलक्षण साधलेल्या पू. गुरु नारायण सारख्या शिष्याला जो काही अध्यात्मिक ठेवा द्यायचा होता तो त्यांच्या त्या भेटीत पू. शंकर महाराजांनी दिला. "ऐसी कळवळ्याची जाती । करी लाभावीण प्रीती ।" हा तर सद्गुरुचा स्वभाव आहे. एकदा भक्तिरसात परिपक्व शिष्य भेटल्यावर संत लोक " आपणा सारखे करिती तत्काळ, नाही काळ वेळ त्या लागी" अशी स्थिती म्हणजे परब्रह्म स्वरूपाची त्या शिष्याला ओळख करून देतात. हीच तर परमार्थाची उच्च पायरी आहे.

पू. शंकर महाराज ब्रह्मलीन झाल्यावर पू. श्री नारायणगुरु यांना जे आदेश सद्गुरुने दिले त्याप्रमाणे आयुष्यभर श्री नारायणगुरु वागले. नाम सप्ताह, संकीर्तन, यज्ञनारायणाची उपासना, पंढरीची वारी, नाम स्मरण करित अनेक भक्तांना प्रापंचिक आणि पारमार्थिक मार्गदर्शन केले. थोडक्यात पू. शंकर महाराजांची गादी त्यांनी चालविली. पू. श्री गुरुनारायण यांचे भक्तांना आलेले अनुभव, लीला, अद्भुत चमत्कार, त्यांच्या संतपणाच्या आणि दैवत्वाच्या ज्या गोष्टी घडल्या त्या अनेक आहेत. तरी या आधी नमूद केलेल्या "शंकरानुचर नारायणगुरु" चरित्र आणि चारित्र्य या पुस्तकात पू. श्री नारायणगुरु आणि पू. श्री शंकर महाराज यांच्या संबंधी सविस्तर माहिती मिळते. पू. श्री नारायणगुरु हे मार्गशीर्ष शु. अष्टमी शके १८८९ शुक्रवार दिनांक ८-१२-१९६७ रोजी सायंकाळी ५ वाजून ३० मिनिटांनी ब्रह्मस्वरूपी लीन झाले. त्यांच्या देहाला समंत्रक पू. शंकर महाराजांच्या स्मशानातील समाधीजवळ अग्निसंस्कार करण्यात आले. पू. श्री गुरुनारायणांच्या पादुका पू. शंकर महाराजांच्या ज्या दोन समाधिस्थान आहे तेथे नाम समाधी स्वरूपात स्थापन करण्यात आल्या आहेत.

पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर यांनी पू. शंकर महाराजांची सेवा केली. पू. बाबासाहेब महाराजांवर प्रसन्न होऊन प्रसाद म्हणून पू. शंकर महाराजांनी स्वतःची जरी-टोपी, मखमली कोट आणि पायातील तोडा दिला. या वस्तू घालून पू. बाबासाहेब महाराजांचा फोटो आजही पू. बापुराव महाराज खातखेडकर यांच्याकडे आणि काही भक्तांकडे आहे. पू. बाबासाहेब महाराजांचा ते भागवत ग्रंथ

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

वाचन करतांनाचा मूळ फोटो पू. बापुराव महाराजांच्या दरबारात आहे. त्या फोटोवरून फोटो काढून पू. बापुराव महाराजांच्या भक्तांनी पू. बाबासाहेब महाराजांचा फोटो घरी पूजेत ठेवला आहे. पू. बापुराव महाराजांचे फोटोग्राफर शिष्य श्री दिनकर व्यवहारे यांनी पू. बापुराव महाराजांच्या सांगण्यावरून हा फोटो काढून भक्तांना दिला आहे.

प.पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर
(पू. शंकर महाराजांनी प्रसाद म्हणून दिलेल्या जरी टोपी, अंगरखा व तोडा घालून)

पू. श्री नारायणगुरुंची पू. शंकर महाराजांबरोबर भेट ई.स. १९११ मध्ये अमरावतीला झाली. त्यावेळी पू. नारायणगुरुंना गुरुमंत्र मिळाला. पू. बाबासाहेबांनी पण पू. आप्पाजी महाराजांच्या आज्ञेवरून पू. शंकर महाराजांची सेवा एलिचपुरला ई.स. १९११ पूर्वी केली. कारण पू. शंकर महाराज ई.स. १९०१

॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥

साली परतवाडा एलिचपुरला प्रकट झाले. पू. नारायणगुरुंच्या आधीच पू. बाबासाहेबांचा पू. शंकर महाराजांशी संबंध आला. पू. नारायणगुरु पू. बाबासाहेबांचा आदर करीत होते. ते पू. बाबासाहेब महाराजांच्या भागवत सप्ताह ऐकायला परगांवी जात. त्यावेळी ते पू. बाबासाहेबांबरोबर अध्यात्मिक चर्चा करीत असत. पू. बाबासाहेबांचे अधिकारी शिष्य पू. बापुराव महाराज खातखेडकर आणि घोंगडेबुवा पू. श्री नारायणगुरुकडे पू. बाबासाहेब महाराजांबरोबर गेले होते. पू. बाबासाहेबांबरोबर हे शिष्य पू. श्री नारायणगुरुंचा निरोप घेऊन परगावी जाण्यासाठी बैलगाडीने निघाले. पू. श्री नारायणगुरु यांनी सर्वांना थांबायला सांगितले. त्यांनी कंदील घेतला व बैलगाडीच्या पुढे जाऊ लागले. पाठीमागून बैलगाडी व पू. श्री नारायणगुरु पुढे असा काही काळ चालल्यानंतर ८-१० हात लांबीचा नाग रस्त्यावर आडवा दिसला. पू. नारायणगुरुंनी सहजतेने त्या नागाला उचलून बाजूला नेऊन ठेवले आणि म्हणाले 'संतांच्या मार्गावर आडवा येण्याची तुला आज बुद्धि झाली का?' यावर पू. बाबासाहेब महाराज पू. श्री नारायणगुरुंना म्हणाले "या साठी तुम्ही आम्हाला पोहोचवायला आला वाटत, गुरु?" पू. नारायणगुरु पू. बाबासाहेबांना त्रास होऊ नये म्हणून तत्पर होते. त्यांना पुढे कळत होते. तसेच नागाला मित्राप्रमाणे वागवून बाजूला केले. असा हा अधिकारी पुरुष होता.

पू. बाबासाहेबांनी त्यांची कन्या गोपिकेच्या लग्नापूर्वीच भागवत सप्ताह करायला सुरुवात केली. त्यांच्या प्रवचनाची ख्याती आणि अध्यात्मिक अधिकाराबद्दलची माहिती सर्व दूर पसरली होती. पू. बाबासाहेबांना संसारात मन लागत नव्हते आणि त्यांनी त्यांचे जीवन भागवतमय केले. श्रीकृष्ण ध्यास, नामस्मरण, लोकांना पारमार्थिक मार्गदर्शन यांत पू. बाबासाहेब रमू लागले. त्यांना पयोष्णी नदीच्या तीरावर भागवत करण्याचे मनात आले.

थूगाव येथे पयोष्णी नदी आणि दत्त मंदिर आहे. या ठिकाणी पू. बाबासाहेबांनी जाऊन मुक्काम केला. ही बातमी गावात पसरली. लोक दर्शनाला येऊ लागले. त्यांनी गावकऱ्यांना भागवत स्वाहाकाराची कल्पना दिली. गावकऱ्यांना उत्साह आला. देशपांडे यांनी सहाय्य केले. मंडप उभारला. अन्नदान व स्वाहाकार झाला. पू. बाबासाहेबांनी एलिचपुरचे भगवद्भक्त श्री बंसीलाल यांना भजन मंडळी सह बोलाविले. पू. रामशास्त्री शेवाळकरही आले. भजन, कीर्तन आदि कार्यक्रमांमुळे गावकऱ्यांना वाटले की थूगाव मध्ये वैकुंठ प्रगटले आहे. आठवडा पारमार्थिक वातावरणात कसा गेला हे लोकांना कळलेच नाही. पू. बाबासाहेबांसह सर्वांनी नदीवर स्नान केले. काला झाला. ब्राह्मण भोजन, अन्नदान झाले.

आसेगावचे रामदासी यांची पू. बाबासाहेबांवर श्रद्धा होती. त्यांनी पू. बाबासाहेबांना आसेगावला बोलाविले. आसेगाव पण पयोष्णी गंगेच्या तीरावर आहे. पू. बाबासाहेबांनी रामदासी यांना मनोगत सांगितले की तेथील शिवमंदिरात भागवत सप्ताह करू. रामदासी व पाटील रायभान सह गावकऱ्यांना स्फुरण चढले. गावकऱ्यांनी सप्ताहासाठी जमवा-जमव केली आणि थूगाव सारखाच परमानंद पू. बाबासाहेबांच्या भागवत सप्ताहात गावकऱ्यांनी लुटला. आजू बाजूच्या गावाचे लोक आले. श्री बंसीलाल भजनी मंडळ घेऊन आले. काल्याचे कीर्तन त्यांनी केले. पयोष्णीवर स्नान करताना पू. बाबासाहेबांसह सर्वांनी एकमेकांच्या अंगावर

नदीचे पाणी उडविले. त्या दृश्याला बघून गोपाळकृष्णाबरोबर नदी विहाराचा आनंद घेत आहोत असे प्रत्येकाला वाटले. गोविंद गोपाळाच्या गजराने पयोष्णी नदीने अमृतजल सिंचन केले. पू. बाबासाहेबांनी आसेगावला अनेकांना अनुग्रह दिला.

माधान या गावी संत गुलाबराव महाराज होते. ते स्वतःला ज्ञानेश्वर कन्या म्हणवून घेत. त्यांची मधुरा भक्ति उत्कट होती. ते वेदांत ज्ञानी, शीघ्र कवि, टीकाकार, भाष्यकार होते. त्यांचे पारमार्थिक साहित्य अलोट आहे. लहानपणापासून अंध असून त्यांचा अभ्यास केव्हा झाला आणि वेदांत ज्ञानी कसे झाले ह्याबद्दल सर्वांना आश्चर्य आहे. मोहोळ पाटील घराण्यात त्यांचा जन्म झाला. लहानपण हाल अपेष्टे मधे गेले. त्यांना भूत भविष्य ही कळत असे. ते गायन भजनात निपुण होते. ते कृष्ण भक्ति करीत असत व लोकांना कथा प्रवचन सांगत. पू. बाबाजी पंडित विद्वान ज्ञानी हे त्यांचे पट्टशिष्य. पू. गुलाबराव महाराजांनी लोकांना अनुग्रह देऊन भक्तिमार्गावर आणले. ते कात्यायनी व्रत करीत होते. हे व्रत कठीण असते. पू. गुलाबराव महाराजांनी पयोष्णी तीरावर देऊरवाड्याला कात्यायनी व्रत केले. तेव्हा त्यांनी पू. बाबासाहेब महाराजांना पाचारण केले. पू. बाबासाहेब त्यांच्या भक्त मंडळीसह या कार्यक्रमाला गेले. श्रीकृष्ण पति मानून पू. गुलाबराव महाराज स्वतःला गोपीवेष घेऊन पूजा अर्चादि व्रत करीत होते. लोक या भक्ति सोहळ्यात भारावून गेले. त्या आनंद लहरीत पू. बाबासाहेबांसारखे थोर संत ही होते. लोकांना द्विगुणित भक्तिरसाचा लाभ झाला. नाम गजर, संकीर्तन, अबीर गुलाल उधळण, राधे कृष्ण घोष यांनी आसमंत दुमदुमले. या वेळी या दोन संतांनी अध्यात्मिक वार्तालाप केला. एकमेकांच्या भेटीने दोघे संत सुखावले.

गोपिकेच्या लग्नानंतर पू. बाबासाहेब पूजेत बसले होते. त्या ध्यानाच्या वेळी घराच्या दरवाज्याची भिंत पडत आहे असे दिसले. तेव्हा ती दुरुस्त करणे आवश्यक आहे, हा विचार मनांत आला. हा सांसारिक भाव मनात येताच पू. बाबासाहेब सावध झाले. त्यांच्या वैराग्यवृत्तीने डोके वर काढले. मन कासावीस झाले. भिंत आणि घर हे त्यांच्या पारमार्थिक मार्गात अडथळा आहे, हा विचार दृढ होताच पू. बाबासाहेबांनी त्यांच्या आईला ही गोष्ट सांगितली. षड्रिपु मुळेच मन संसारात अडकते व जन्म मरणाच्या फेऱ्यातून मुक्त होता येत नाही, हे ही सांगितले. ते आईला म्हणाले "आता काय करावे". आईने पू. बाबासाहेबांना विचारले की असा विचार येऊ नये म्हणून काय करावे. ते तूच सांग. तेव्हा पू. बाबासाहेबांनी गृहत्याग करण्याचा विचार सांगितला. तसेच त्यांच्या पत्नीने व आईने पू. बाबासाहेबांच्या कठीण मार्गावर न येता घरीच रहावे असे सांगितले. दोघींनीही पू. बाबासाहेब बरोबर ते जेथे जातील तेथे येण्याचा मनोनिग्रह सांगितला. त्यांनी पू. बाबासाहेबांना सांगितले की म्हातारपणी त्या दोघींना परस्वाधीन करून एकटे निघून जाणे हे योग्य नव्हे. म्हणून पू. बाबासाहेबांनी त्या दोघींना अशी अट टाकली की त्यांचा एकमेकांचा व्यवहार गुरु-शिष्यासारखा राहील.

दुसऱ्या दिवशी केशवराव पुतण्याला पू. बाबासाहेबांनी संसाराच्या गोष्टी देऊन चंद्रभागेतीरी नरसिंह मंदिरात जाऊन वास्तव्य केले. पुढे कुठे जायचे व कसे रहायचे हे ठरले नव्हतेच. आई पू. सरस्वतीबाई व पत्नी

पू. लक्ष्मीबाई हया पू. बाबासाहेबांबरोबर निमूटपणे राहून पू. बाबासाहेबांच्या सेवेत बरोबर राहत. त्यांनी पण उद्याची चिंता ठेवली नाही. कुलदैवत श्री नृसिंह व श्रीकृष्ण कृपेने ते ही पू. बाबासाहेबांबरोबर आनंदात राहतील हा विश्वास त्या दोघींना होता. म्हणून त्यांनी पू. बाबासाहेबांना गहिवरून सांगितले की कितीही संकटे आली तरी त्या दोघी पू. बाबासाहेबांना कदापिही सोडणार नाही. धन्य त्या माता न पत्नी ज्यांनी श्रीकृष्णमय झालेल्या पू. बाबासाहेब सारख्या संताची साथ शेवटपर्यंत केली आणि सेवा केली. जीवनाचे सार्थक करून घेण्यासाठी भक्तिमार्गात ही विपुल धैर्य लागते. ते त्या दोघींजवळ होते. त्या सुद्धा आपल्याला वंदनीय आहेत. वैराग्य आणि विरक्ति व भक्ति या तिघांच्याही अंगी बाणली. त्या कथा आता पुढे सांगतो, असे सूरदास म्हणाले.

चंद्रभागेवर दोन प्रहरी स्नान करून ध्यान व पूजा अर्चा रोजचा दिनक्रम पू. बाबासाहेबांचा सुरू झाला. पू. बाबासाहेब रोज प्रवचन, कथा मंदिरात सांगू लागले. लोकांची गर्दी पू. बाबासाहेबांच्या दर्शनासाठी व प्रवचनासाठी वाढू लागली. पू. बाबासाहेब लोकांना अनुग्रह देऊ लागले. लोकांच्या प्रश्नाची उत्तरे देत. ज्या भक्तांना पारमार्थिक अडचण असेल व मार्गदर्शन हवे असेल ते पू. बाबासाहेबांकडून मिळवू लागले. अनेक लोकांच्या प्रापंचिक अडचणीला पण मार्गदर्शन देऊन सर्व लोकांमध्ये कृष्णभक्ति पू. बाबासाहेब वाढवू लागले. सुरवातीला त्यांचे आप्तांकडून तिघांसाठी रोज अन्न मिळत होते. आता भक्तमंडळीकडून पू. बाबासाहेबांना प्रपंचासाठी दोन वेळचे अन्न मिळत होते. भक्तांना ही सेवा करण्याची संधी मिळाली म्हणून ते आनंदाने अन्नदान, भजन कीर्तनादि सेवा करीत होते. पू. बाबासाहेब फक्त दोन वेळच्या अन्नाव्यतिरिक्त लोकांकडून काहीही घेत नसत. निःस्वार्थ बुद्धिने हा वानप्रस्थाश्रम लोककल्याणासाठी पू. बाबासाहेबांनी व्रतस्थ म्हणून स्वीकारला.

त्या भक्तगणात एक मारवाडीन बाई होती. पू. बाबासाहेब शाल घेऊन ध्यानस्थ बसत त्यावेळी ती बाई रोज बाबासाहेबांच्या अंगावर फुले वाहत असे. पू. बाबासाहेब ध्यानस्थ असत तेव्हा देहाचे भान राहत नसे. पण त्या समाधि स्थितीतून बाहेर आल्यावर त्यांना रोज टवटवीत फुले त्यांच्या अंगावर दिसत. मारवाडीन बाईच्या मनात भक्ति उपजली. पू. बाबासाहेबांच्या रोजच्या दर्शनाने भक्तिभाव तिच्यात उत्कट झाला. तिने एक दिवस पू. बाबासाहेबांना विनंती केली की सेवा म्हणून तिघांना आणि त्यांच्या अभ्यागतांना लागणारे अन्न व स्वयंपाकाचे सामान रोज स्वीकार करून उपकृत करावे. पू. बाबासाहेब निर्लोभी होते, परंतु त्यांनीच भक्तिची बीजे मारवाडीन बाईच्या हृदयात पेरली. तिच्याकडून पू. बाबासाहेबांनी सेवेचा स्वीकार केला. तिच्यावर व तिच्या कुटुंबावर पू. महाराजांची कृपादृष्टि झाली. पू. बाबासाहेबांनी चातुर्मासात नृसिंह मंदिरात भागवत वाचले. श्रोतृवर्ग यामुळे वाढला. प्रथेप्रमाणे श्रोतृवर्ग ऐकण्याचे पुण्य मिळाले म्हणून विडा-सुपारीवर भागवताचार्य पू. बाबासाहेबासमोर दान दक्षिणा ठेवू लागले. पू. बाबासाहेबांनी सर्व श्रोतृवर्ग आणि भक्तांना सांगितले की विड्यावर दक्षिणा ठेवल्याने पुण्य मिळेल असे समजू नका. श्रीकृष्ण नामस्मरणावर

प्रेम करा आणि भागवत समाप्तीच्या वेळी तन-मन-धनाने हजर राहून भगवंत आणि भागवताचा सन्मानकरून स्वतःची भक्ति वाढवा.

या भागवत समाप्तीला मारवाडीन बाईने सहस्र ब्राह्मण भोजनाचा संकल्प केला. लोकांना आश्चर्य वाटले की कंजूष बाईच्या वृत्तीत पू. बाबासाहेबांनी बदल करून तिची कृष्ण भक्ति वाढविली आणि तिच्याकडून पुण्यकर्म करवून घेतले कसे? या मारवाडीन बाईच्या पुतण्याला त्याच्या काकूचे औदार्य व भक्ति बघून पू. बाबासाहेबांचे आकर्षण व आदर मनात जागृत झाला. म्हणून ते दोघेही पू. बाबासाहेबांचे शिष्य व निस्सीम भक्त झाले. त्यांनी भागवत समाप्ती उत्सवाच्या खर्चाची जबाबदारी घेतली. ग्रामस्थ लोकांमधे सुद्धा खर्चाची आणि तन-मनाने सेवा करण्याची चढाओढ लागली. भक्तिचा पाट त्या स्थानी वाहू लागला. गुढी तोरणे उभारली गेली. सर्वांच्या सहकार्याने समाप्ती उत्सव अभूतपूर्व झाला. पू. रामशास्त्री शेवाळकर या भागवत सप्ताहाला हजर होते. चंद्रभागेवर पू. बाबासाहेबांबरोबर भक्तांना अवभृत् स्नान घडले. पू. बाबासाहेबांनी त्या मारवाडीन बाईचा सहस्र ब्राह्मण भोजनाचा संकल्प पूर्ण करवून घेतला. त्याबाईने भगवंतस्वरूप पू. बाबासाहेबांच्या चरणी अल्प फुले वाहिली तर पू. बाबासाहेबांनी तिच्याकडून नवस ही पूर्ण करवून घेतला आणि त्याबरोबर सहस्र लोकांच्या मनांत भक्तिचा फुलोरा फुलविला. संतांच्या अलौकिक कार्य शक्ति मुळे नाम जप, नामस्मरण हरिभक्ति जागृत होऊन भक्ति मार्ग वाढीस लागतो आणि लोकांमधे प्रेम भावना वाढीस लागते. संत लोकांनी अमृत बोल सांगितले आहे की -

" संतांचे घरी झाला पाहुणे, नामाचा वोगर वाढविला ।

ध्या रे ताटभर, ध्या रे ताटभर, जेवा पोटभरी रामनाम ॥"

पू. बाबासाहेब महाराज सर्व प्राणीमात्रांत व भक्तांत भगवंत बघत होते. देहाभिमान राहिलाच नव्हता. शांती व समाधान कृष्ण ध्यानाने त्यांनी मिळविले.

"सर्वाभूति दया, शांती पै निर्धार, तो योगी साचार जनी झ्ये "

पू. बाबासाहेबांची संत म्हणून लोकांनी गणना केली ती त्यांच्यात असलेल्या साधुत्वाच्या आणि संतत्वाच्या गुणांमुळेच. त्यांच्याकडे दृढनिश्चय, दृढ गुरुभक्ति आणि कृष्ण भक्ति, प्रखर वैराग्य, पवित्र अंतःकरण आणि निजानुभव ब्रह्मज्ञान होते. भागवत वाचनातच निर्विकल्प समाधीचा आनंद पू. बाबासाहेब घेत होते. मग या योगी पुरुषाच्या सहवासाने लोक कृष्ण भक्तिकडे आकर्षित झाले नसते तर नवल ! "नराचा नारायण" करणे हेच संतकार्य आहे. ते पू. बाबासाहेबांनी केले.

पू. बाबासाहेब महाराज भक्तगणासह वृंदावन-मथुरा यात्रेला गेले. मधे उज्जैनला क्षिप्रा स्नान व महाकालेश्वर दर्शन घेण्यासाठी धर्मशाळेत थांबले. पू. बाबासाहेबांनी यात्रेमधे अत्यावश्यक सामान घ्यावे व अलंकार व मौल्यवान वस्तु घेऊ नये असे सर्वांना सांगितले होते. मारवाडी कुटुंबाने काही अलंकार बरोबर घेतले. काही भक्तांनी यात्रे करीता रक्कम बरोबर घेतली होती. पू. बाबासाहेबांसह सर्व भक्तगण धर्मशाळेवर सामान ठेवून क्षिप्रा नदीवर स्नानाला गेले. चोर लोकांची दृष्टि त्या मौल्यवान वस्तु व द्रव्यावर होती म्हणून

ते भक्तांच्या सामानाला हात लावू लागले. त्याचवेळी पू. बाबासाहेबांना ही गोष्ट दिव्य दृष्टिने कळली. त्यांनी स्वतःचे उग्ररूप चोरांना दाखविले. वरचा जबडा डोक्यापर्यंत जाऊन कोणालाही भीति वाटेल असा अक्राळ विक्राळ चेहरा पू. बाबासाहेबांनी चोरांना दाखविला. खाऊ की गिळू असे स्वरूप बघून चोर भिऊन पळाले. इकडे पू. बाबासाहेबांनी भक्तांना सांगितले की सर्वांनी गुरुआज्ञा पाळायला हवी. मौल्यवान वस्तू व द्रव्य आणायला मनाई केली असतांना शिष्यांनी त्या वस्तु आणल्या. त्या वस्तुंच्या संरक्षणार्थ पू. बाबासाहेबांना सामर्थ्याने चोरांना पळविण्यासाठी जावे लागले.

पू. बाबासाहेबांनी एलिचपुरला असतांना कोर्टकचेरीचे काम कमी केले. ते कधी कधी कोर्टात जात. त्यामुळे पैश्याची आवक कमी झाली. पू. बाबासाहेबांनी त्यांच्या आईला विचारले की ते आईला आवक नसल्यामुळे घरप्रपंचासाठी पैसे देत नाहीत, तर प्रपंचाचा खर्च नेहमी सारखा कसा होतो. त्यावर आई पू. बाबासाहेबांना म्हणाल्या की एक मुलगा येऊन पैसे देऊन जातो आणि म्हणतो की बाबासाहेबांनी कोर्टकामातून मिळालेली रक्कम पाठविली आहे. पू. बाबासाहेबांना कळले की श्रीकृष्ण हा असा खेळ करू शकतो व बालरुपांत येऊन त्यांच्या प्रपंचाला मदत करू शकतो. पू. बाबासाहेबांनी त्यांच्या आईला सांगितले की या पुढे तो मुलगा पैसे द्यायला आला तर त्याला सांग की असा चावटपणा करू नको. प्रपंचाची काळजी पू. बाबासाहेबांनी सोडली असली तरी भगवंताला भक्ताची काळजी असते. याचे हे प्रत्यक्ष उदाहरण आहे.

आसेगावचा मुक्काम आटोपून पू. बाबासाहेब रंगारवासनी येथे श्री सीतारामपंत मोहरीलांकडे आले. तेथेही कथा, प्रवचन व स्वतःची साधना सुरु होती. अनेक भाविक भक्तांना कृष्ण भक्तिचा उपदेश केला. एक बाई त्यांची सेवा करायला पू. बाबासाहेबांकडे रोज येऊ लागली. तिने भक्तिभावाने पू. बाबासाहेबांचे धोतर, कपडे धुण्याची सेवा सुरु केली. पू. बाबासाहेबांनी एक दिवस बघितले की धोतर पिळून त्याचे पाणी तीर्थ म्हणून ती बाई आचमन करीत आहे. खर तर पू. बाबासाहेब सारख्या योगी सत्पुरुषाबद्दल तिला अति आदर भाव होता. पण पू. बाबासाहेबांना त्या बाईचे असे वागणे आवडले नाही. ते उद्विग्न झाले. त्यांनी लगेच गाव सोडून आकोट या गावी प्रस्थान केले.

पू. बाबासाहेब महाराज हे आकोटला आल्यावर केशवराज मंदिरात त्यांचे भागवत प्रवचन सुरु झाले. एकादश स्कंध चार महिने चालला. तसेच अनेक भक्त त्यांच्या दर्शनाला व मार्गदर्शनासाठी येऊ लागले. अनेकांना पू. बाबासाहेब महाराजांनी उपदेश दिला. लोकांना पू. बाबासाहेबांकडून भक्ति, ज्ञान, विरक्ति परिपूर्ण मार्गदर्शन प्रवचनात आणि बैठकीत ऐकायला मिळत असे. नित्य नवीन परमार्थ ज्ञान ऐकून भक्त तृप्त होत असत. त्यांनी षड्रिपुवर विजय मिळविला. त्यांच्या जीवनांत त्यांनी जो मार्ग निवडला तो स्वानुभवाचा मार्ग लोकांना सांगून लोकोद्धार केला. कनक, कांता व कीर्तीच्या दूर राहिले. त्यांचे पुराण प्रवचन सुरु होण्या आधीच लोक पुराण ऐकण्यासाठी जागेवर येऊन बसायचे. पू. बाबासाहेब गोपाळ-गोविंद, राधेकृष्णाचा पुराण सांगताना अधून मधून गजर करायचे. त्यावेळी त्यांना अष्टसात्विक भाव उमलून गहिवरून यायचे. लोक त्यांना एकनाथ अवतार आणि व्यास अवतार म्हणू लागले. आकोटला केशवराज मंदिरात मार्गशीर्ष पंचमी ते

एकादशी भागवत सप्ताह केला. श्री तात्यासाहेब आकोटकरांनी पू. बाबासाहेबांची व्यवस्था ठेवली. तेथे गिरिधारीलाल म्हणून सद्भक्त पू. बाबासाहेबांच्या सेवेत होते. भागवत समाप्तीला भक्तांनी स्वाहाकारासाठी पुढाकार घेतला. त्यावेळी त्यासाठी रुपये ३००० खर्च आला. पुढाकार घेऊन मुख्य खर्च श्री भगवंतराव देशपांडे, श्री भाऊसाहेब पाचपोर, श्री आप्पासाहेब जोतसावकार यांनी केला. या उत्सवात सुद्धा वैकुंठनगरी आकोटला अवतरली आहे असा अनुभव भक्तांना आला.

अकोला जिल्ह्यात पयोष्णी नदीतीरावर गोपाळखेड या गावी श्री गोविंदशास्त्री आकोलीकरांचे भागवत पुराण गावकऱ्यांनी ठरविले. पू. बाबासाहेब महाराजांना तेथे पाचारण केले. हनुमान मंदिरात सप्ताह व स्वाहाकार झाला. पू. नारायणगुरु आणि पू. घोंगडेबुवा, पू. साधू भुराराम, पू. पैकाजी महाराज हे संत प्रामुख्याने या भागवत सप्ताहाला हजर होते. नामगजर, टाळ्या, भजन, श्रीकृष्णाचे पवाडे रोज मंदिरात होऊ लागले. पू. बाबासाहेबांबरोबर आत्मज्ञानावर सर्व संत मंडळी चर्चा करीत असतांना त्याचा लाभ तेथे हजर असलेल्या भक्तांना झाला. पू. बाबासाहेबांची सेवा हे संत करीत होते. पू. बाबासाहेब हे श्रेष्ठ संत होते, हे सांगणे न लगे.

पुढे पुन्हा श्री गिरिधारी शेट यांनी पू. बाबासाहेबांना आकोटला पाचारण केले. पू. बाबासाहेबांची, कुटुंबाची व पू. बाबासाहेबांकडे येणारे दूरचे किंवा जवळचे भक्त यांची व्यवस्था व आदरातिथ्य श्री गिरिधारीलाल भक्तिभावाने करीत होते. पू. बाबासाहेबांची उन्मेष अवस्था बघण्याची संधी त्यांच्या भक्तांना प्राप्त झाली. पारमार्थिक ज्ञान संपादनासाठी काही उत्तम शिष्यांचे भाग्य पू. बाबासाहेबांच्या दर्शनाने फळले व ते शिष्य ही गुरुदर्शनाच्या उन्मेषाने देह आणि लौकिक भाव विसरून परमानंदाचा अनुभव घेऊ लागले. पू. ज्ञानेश्वर माऊली म्हणते -

"श्री गुरुचे नि पाय । हृदय गिवसोनी जाय । ते केवढे भाग्य होय । उन्मेषासी ॥" आणि परमार्थाचा उन्मेष अशा सद्गुरु कडून समजायचा व अनुभवायचा असेल तर ज्याप्रमाणे पू. बाबासाहेबांनी योग साधला तो काही भक्तांनी साधला. त्यांत पू. बापूराव महाराज खातखेडकर, पू. घोंगडेबुवा, पू. तात्याजी महाराज घाटे (पू. आप्पाजी महाराज घाटे यांचे नातू) यांची नावे घेता येतील.

"अर्जुनासमत्व चित्ताचे । हेच सार जाण योगाचे । येथ मन आणि बुद्धिचे । ऐक्य आधी ॥"

अशी स्थिती पू. बाबासाहेबांची व त्यांच्या शिष्यांची होती. म्हणूनच या संतांनी ब्रह्म जाणले आणि लोकांना पारमार्थिक मार्गदर्शन केले.

पू. बाबासाहेब महाराजांच्या पोथीचे चरित्र लेखक श्री शेषराव पाटील हुबळीवरून पू. बाबासाहेबांच्या दर्शनाला आकोटला आले. पू. बाबासाहेबांजवळ सेवे साठी ८ दिवस आकोटला पितृपंधरवाड्यात त्यांनी मुक्काम केला. तेथे गीता व ग्रंथ वाचन केले. श्री शेषराव यांच्या मनात रामेश्वरला जायचे होते पण ते रहित केले आणि ओंकारेश्वरला जाण्याचा पू. बाबासाहेबांकडे मनोदय व्यक्त केला. पू. बाबासाहेब म्हणाले की येवढे ग्रंथ वाचन केले, भगवंताचा प्रकाश सगळ्या ठिकाणी सारखा आहे. सर्व ठिकाणी गोविंद व्यापला आहे तर द्वाैतभाव सोडून इथेच रहा. ओंकारेश्वरला जाण्याची आज्ञा पू. बाबासाहेबांनी दिली नाही. त्यावेळी पू.

बाबासाहेबांना उष्णतेचा त्रास सुरु झाल्यामुळे ते एका ठिकाणी पडून राहत. त्यांनी शेषरावांना एलिचपुरला गेल्यावर त्यांचे शिष्य बंसीलाल यांना पाठवायला सांगितले. त्याप्रमाणे श्री बंसीलाल पू. बाबासाहेबांच्या सेवेसाठी हजर झाले.

पळसोदला भाद्रपद मासात पू. बाबासाहेबांनी भागवत सप्ताह वाचन केले. नेहमी प्रमाणे पळसोद व आकोट, अकोला येथील लोक हजर होते. उत्साहात ही पर्वणी पार पडली. त्यावेळी पू. बाबासाहेब सतत दार लावून ग्रंथ व भागवत वाचन करीत होते. एकदा एका बाईने फटीतून पू. बाबासाहेब काय करतात हे बघितले. त्या बाईला पू. बाबासाहेब आत दिसले नाही, मात्र दीप जळत होता. पू. बाबासाहेब सात दिवस खोली बंद करून आत बसले होते, हे लोकांना माहित होते. जेव्हा ते बाहेर आले तर त्यांच्या कपाळावर सुगंधित केशरी गंध लावलेले दिसले. सर्वांना आश्चर्य वाटले. पू. बाबासाहेबांनीच केव्हातरी त्यांच्या अधिकारी शिष्यांना सांगितले की ते योगमार्गाने हिमालयात जात होते व प्रभु गणेश त्यांना हिमालयात भागवत शिकवत होते.

पू. बाबासाहेब योगियांचे स्वामी होते. एकदा दोन योगी पू. बाबासाहेबांकडे योग शिकायला आले. या सत्पुरुषांना त्यांच्या देवते कडून आदेश होता की त्यांनी योग शिकायला पू. बाबासाहेबांकडे जावे. हे सत्पुरुष फक्त पाच पळ्या पंचामृत पिऊनही सशक्त होते. ते शीर्षासन करीत आणि जमीनीवर तीन फुट ऊंचीवर अधर पद्मासन घालून पू. बाबासाहेबांसमोर बसून "हमें योग सिखाओ" अशी विनंती करीत. त्या सत्पुरुषांना योगरहस्य शिकवून योगक्रिया अभ्यास पू. बाबासाहेबांनी करवून घेतला व संतुष्ट करून पाठविले. हे सत्पुरुष पू. बाबासाहेबांना 'योगियांचा राजा' म्हणत.

पू. बाबासाहेबांना रिद्धी सिद्धी दाखवून चमत्कार करणे आणि स्वतःचे महत्व वाढविण्यासाठी कुठल्याही प्रकारचा व्यवहार आवडत नव्हता. निर्मळ प्रेम, भक्ति, अध्यात्म, माऊली प्रमाणे शिष्यावर प्रेम करणे, गुरुनिष्ठा व वैराग्य यात रस होता. आकोटला एक फकीर हात चलाखीने जिलेबी व चिरोंजीचे दाणे काढून लोकांना देवाचा प्रसाद देतो असे म्हणून लोकांना स्वतःच्या मागे लावले होते. त्यामुळे लोकांनी खऱ्या भक्तिमार्गावर येण्या ऐवजी दिशाभूल होईल म्हणून पू. बाबासाहेबांनी गावातल्या सर्व हलवाई यांना सांगितले की या फकीराला जिलेबी व चिरोंजीचे दाणे विकू नका. हलवाईंनी पू. बाबासाहेबांचे म्हणणे ऐकले. त्यामुळे त्या फकीराला हातचलाखी करता आली नाही आणि पुढे लोकांना फसवू शकला नाही.

पू. बाबासाहेबांच्या शेवटच्या काळात त्यांचे परम भक्त श्री बाबासाहेब उर्फ यशवंत केशवराव कुलकर्णी यांनी श्री गुरुंची सेवा करण्यासाठी पळसोदला सहकुटुंब पाचारण केले. पू. बाबासाहेबांसाठी शिवपंचायतन स्थापन गजानन पादुकांचे स्थापन केले. पू. बाबासाहेबांच्या कृपेने त्यांना नारायण, दत्तात्रय हे पुत्र झाले व एक कन्या झाली. पू. बाबासाहेबांचे कुटुंबासह येणाऱ्या भक्तांचे आगत स्वागत हा खर्च श्री यशवंतराव यांनी केला. श्री सदाशिवराव कुलकर्णी, श्री यशवंतराव कुलकर्णी, रेणुकादास बाळाभाऊ जोशी, द्वारकाबाई देशपांडे ह्या भजन व अभंग म्हणण्याची सेवा करीत होते. श्री आबाजी देशपांडे तर पू.

बाबासाहेबांना सोडीत नव्हते. तसेच एलिचपुरचे परमभक्त सूरजमल व आकोटचे श्री वासुदेवराव आष्टीकर, रंगारवासनीचे श्री सीतारामपंत मोहरील, देशभक्त श्री वामनराव मोहरील यांनी पळसोदला येऊन पू. बाबासाहेबांची सेवा केली आणि ज्ञानभक्ति संपादली. एलिचपुरचे सूरजमल पू. बाबासाहेबांच्याकडे नेहमी सेवेसाठी येत व पुराण ऐकत. प्रसाद सामग्री ते भक्तिभावाने नेहमी आणीत होते. ते कर्जबाजारी झाले. पू. बाबासाहेबांच्या कृपेने ते कर्जमुक्तही झाले आणि पुत्र संतति आणि धन देऊन त्यांच्या कुटुंबाला संपन्नता आली. श्री तुकारामपंत बाळंखे हे प्रायमरी शिक्षक पू. बाबासाहेबांचे श्रद्धावान भक्त होते. त्यांना काव्य करता येत होते. त्यांनी पू. बाबासाहेब महाराज यांचे "नारायण भजनामृत" लिहिले.

संत पू. आप्पाजी महाराज घाटे यांचे नातू संत श्री तात्याजी महाराज घाटे यांनी पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर यांचा गुरुमंत्रोपदेश घेतला. सद्गुरु सेवा घडावी म्हणून पू. तात्याजी महाराज घाटे हे पळसोदला येऊन राहिले आणि त्यांनी पू. बाबासाहेब महाराजांची सेवा केली. ते वेदशास्त्र संपन्न व कर्मठ ब्राह्मण होते. पू. बाबासाहेबांनी पू. तात्याजी महाराजांना भागवत ग्रंथ वाचायला सांगितला व तो शिकविला. पू. ब्रह्मचारी महाराजांनी पू. आप्पाजी महाराजांना सांगितले होते की घाटे घराण्यात एक महामुनी जन्मास येणार आहे. पू. ब्रह्मचारी महाराज समाधिस्थ झाल्यावर पू. तात्याजी महाराज घाटे यांचा २१ वर्षांनी जन्म झाला. वैदिक ज्ञानी झाल्यावर पू. तात्याजी यांना कृष्ण भक्तिची ओढ लागली तसेच गुरु प्राप्तीची ओढ लागली. पू. ब्रह्मचारी महाराज व पू. आप्पाजी महाराजांचीच योजना अशी होती की त्यांच्या तोडीचा गुरु श्री तात्याजींना भेटावा. म्हणून पू. बाबासाहेब महाराजांकडून गुरु उपदेश आणि त्यांचीच गुरु सेवा घडवून आत्मज्ञान दिले. कोणी निमित्तमात्र सद्गुरु होत नसतो. उत्तम सद्गुरु लाभून जो पारमार्थिक ज्ञान देऊ शकेल असा सद्गुरु मिळायला फार मोठे भाग्य लागते. पू. तात्याजी महाराजांवर प्रसन्न होऊन पू. बाबासाहेबांनी त्यांच्या अंगीचा अंगरखा आणि जरीगोंडा टोपी प्रसाद म्हणून पू. तात्याजी महाराजांना दिला. हा पोषाख घातल्यावर पू. तात्याजी महाराजांची वृत्ती पालटली. त्यांना विदेहावस्था प्राप्त झाली. त्यांना देहाचे भान राहिले नाही. अवलिया स्थितीत राहणे, हिंडणे फिरणे व आत्मज्ञान प्राप्त होऊन जीवनमुक्त स्थितीत त्यांनी ब्रह्मात्मैक्य साधले. त्यांचे ही अनेक भक्त झाले. आर्वीला त्यांची समाधी व पू. आप्पाजी महाराज यांची समाधी जवळ जवळ आहेत.

पू. बापूराव महाराज खातखेडकर पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर यांचे शिष्य त्यांच्या लहानपणी झाले. उन्मनी अवस्था, गुरु निष्ठा व भक्ति हा तर पू. बापूराव महाराजांचा स्थायी भाव होता. नेहमी ध्यानावस्थेत असायचे. चालता, फिरता त्यांना ध्यान लागत असे. सगुण-निर्गुण भक्ति व योग या द्वारे साधना करून त्यांनी ब्रह्मत्व भाव जाणला. त्यांना श्रीकृष्ण भक्ति व मधुरा भक्तिची आवड होती. त्यांची शिकवण प्रपंच करता करता परमार्थ करावा अशी होती. त्यांचेही अनेक भक्त झाले व ते उद्धरिले. पू. बाबासाहेब महाराजांनी पारमार्थिक मौल्यवान ज्ञानाचा ठेवा पू. बापूराव महाराजांना दिला आणि त्यांच्या तर्फे श्रीकृष्ण भक्तिचा मार्ग लोकांना दाखविला. अशा श्रेष्ठ संत पू. बापूराव महाराज खातखेडकर यांचे चरित्र आपणास पुढे ऐकायचे आहे. असे सूरदास म्हणाले.

पू. बाबासाहेब महाराजांचे देहाधीन कार्य संपले. त्यांना प्रकृति अस्वास्थ्यामुळे देहाला क्षीणत्व आले. सतत गोविंद गोपाळ नामस्मरण चालू होते. वाणी मंद झाली. शरीरातून प्राण जायचा होता. आता पू. बाबासाहेब काही क्षणातच देह सोडणार आहेत अशी भक्तांना कल्पना आली. यशवंतराव कुलकर्णी यांनी पू. बाबासाहेबांना मांडी दिली. पू. बाबासाहेब ज्येष्ठ पौर्णिमा शके १८४२, १ जून १९२० रोजी ब्रह्मलीन झाले. यानंतर त्यांचे सर्व क्रिया-कर्म झाले. पू. भाऊसाहेब शेवाळकर हे पू. बाबासाहेबांचे जावई. तेथे हजर राहून त्यांनी सर्व क्रियाकर्म केले. यशवंतरावांनी देवळासमोर सभामंडप बांधला आणि देवळात पू. बाबासाहेबांच्या पादुका स्थापन केल्या. यशवंतराव प्रतिवर्षी पळसोदला सावित्री पौर्णिमेस ज्येष्ठ महिन्यात श्राद्ध करून प्रतिपदेला पुण्यतिथी उत्सव करीत होते. ह.भ.प. बाळकृष्ण शास्त्री द्वितेयाला काल्याचे कीर्तन करीत असत. असा तीन दिवस पळसोदला उत्सव चालत असे.

पू. भाऊसाहेब शेवाळकरांनी पण पू. बापुराव महाराज खातखेडकर यांची संमती घेऊन पू. बाबासाहेबांची मूर्ति आणि पादुका एलिचपुरला स्थापन केल्या. त्यावेळी या महोत्सवासाठी अनेक शिष्यगणांसह पू. बापुराव महाराज हजर होते. पू. बापुराव महाराजांच्या हस्ते सर्व विधी पार पडले. पू. बापुराव महाराजांनी पू. बाबासाहेब महाराजांवर दृढ निष्ठा ठेवून त्यांची आज्ञा पाळली व नाम जपाचा, रामनामाचा आणि कृष्ण भक्तिचा प्रसार केला. ज्याप्रमाणे ज्ञानोबा माऊलीने त्यांनी केलेल्या कार्याबद्दल त्यांचे सद्गुरु श्री निवृत्तिनाथाला श्रेय दिला त्याप्रमाणे पू. बापुराव महाराजही सर्व श्रेय पू. बाबासाहेब महाराजांना देत होते. याकरिता पू. ज्ञानेश्वर माऊलींनी हा अभंग रचिला आहे -

"हरिवंश पुराण हरीनाम संकीर्तन । हरी विण सौजन्य नेणे काही ।
तया नरा साधले वैकुंठ जोडले । सकळही घडले तीर्थाटन ।
मनोमार्गे गेला तो येथे मुकला । हरिपाठी स्थिरावला तोचि धन्य ।
ज्ञानदेवा गोडी हरिनामाची जोडी । रामकृष्ण आवडी सर्वकाळ ।
ज्ञानदेव म्हणे निवृत्ती निर्गुण । दिधले संपूर्ण माझे हाती ॥"

सूरदास म्हणाले की संतांची शिकवण अशीच आहे की "सदा येता जाता उठत बसता, नाम घ्या श्री हरीचे". पुराण, हरि संकीर्तन, हरिनामाचा जप करून हरिमय मन जर माणसाने भूलोकावर साधले तर वैकुंठ बसल्या जागीच मिळते. ज्ञानोबा माऊली सांगतात की मनाच्या मागे न जाता हरिपाठ करून व हरिनामाची गोडी लावून मन स्थिर केले की सगुण व निर्गुण भगवंत सद्गुरु कृपेने मिळतो. हा त्यांचा अनुभव आहे. हे निवृत्तिनाथांनी त्यांना ज्ञान दिले तेच ज्ञानेश्वर माऊली सर्वांना देत आहे. पू. बापुराव महाराजांनी लोकोद्धारासाठी जे कार्य केले ते संत कार्य उल्लेखनीय आहे. त्यांचे जीवन चरित्र आता बघू या.
